
Symbolinen identiteettityö voimavarana ohjauksessa

Ohjaajuuden vahvistaminen kuvan ja sanan keinoin



Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2015

Krista Seppälä



LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Terapeuttinen ohjaustoiminta

Tekijä	Krista Seppälä	Vuosi 2015
Työn nimi	Symbolinen identiteettityö voimavarana ohjauksessa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö oli kuvaus symbolisen identiteettityön prosessistani sanan ja kuvan keinoin. Työn aihe syntyi valokuvatyöpajan sekä työharjoittelukokemuksien aikana muotoutuneesta tarpeesta käsitellä ohjaajan sisäistä tarinaa ja tutkia symbolisen identiteettityön merkitystä ohjaajan ammatilliselle kasvulle.

Opinnäytetyössä käytettiin fenomenologista tutkimusotetta. Lähtökohtana oli narratiivinen ohjauskäsitys, jossa painopisteenä on yksilöllinen kokemus. Kokemusta tutkittiin sanallisen ja kuvallisen aineiston semioottisen analyysin avulla. Teoriakehyksen muodostivat arinallisen kiertokulun teoria, voimauttava valokuva -menetelmä sekä symbolinen identiteettityö.

Työskentelyprosessista sekä aineistosta nousseita merkityksiä tarkasteltiin suhteessa terapeuttisen ohjaajan ammatilliseen kasvuun sekä sukupuoli- ja kulttuurisensitiiviseen ohjaustyöhön Tyttöjen Talolla. Prosessihavaintojen, aineiston analyysin, teoriakehyksen, ohjauskokemusten sekä lähdekirjallisuuden kautta opinnäytetyössä pohdittiin ohjaajan symbolisen identiteettityön merkitystä terapeuttisessa ohjauksessa.

Opinnäytetyö tuotti kuvauksen symbolisen identiteettityön prosessista sekä sen vaikutuksista. Työn tuottamaa tietoa voi käyttää kehitettäessä menetelmää ohjaajan ammatillisen osaamisen tueksi yksilö- tai ryhmäohjaukseen.

Avainsanat narratiivisuus, symbolinen identiteettityö, sisäinen tarina, tarinallinen kiertokulku, terapeuttinen ohjaajuus

Sivut 38 s.

LAHDENSIVU
Crafts and Recreation
Therapeutic Recreation

Author	Krista Seppälä	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Symbolic Identity Work – as a Resource in Therapeutic Guidance	

ABSTRACT

The present study is a description of the process of the author's symbolic identity work through words and photos. The idea for the study was a result of the need which arose during a photography workshop and a practical placement to address the inner narrative of a counselor and to explore the significance of symbolic identity work in professional development of a counselor.

The approach of the study is phenomenological. Narrative counselling, with a special focus on individual experience, formed the basis of the study. The experience was explored through semiotic analysis of written and pictorial data. The theoretical framework was based on the theory of narrative flow, the method of empowering photography and on symbolic identity work.

The meanings which stood out from the working process and from the data were examined in relation to professional growth of the therapeutic counsellor and to cultural and gender sensitive counselling at Tyttöjen Talo (*House for girls*). The significance of a counsellor's symbolic identity work in therapeutic counselling was investigated through the process observations, data analysis, theoretical framework, counseling experiences and source literature.

The study produced a description of the process of symbolic identity work and its impacts. The results of the study can be used when developing a method to support a counselor's professional know-how in personal or group counselling.

Keywords narrative approach, symbolic identity work, inner narrative, narrative flow, therapeutic counselling

Pages 38 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Lähtökohdat	1
1.2	Tavoitteet ja menetelmät.....	2
1.3	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset.....	3
1.4	Keskeiset käsitteet	3
1.5	Raportin rakenne.....	4
2	OHJAUSKOKEMUKSIA TYTTÖJEN TALOSTA	4
2.1	Terapeuttisuus.....	4
2.2	Terapeuttinen ohjaaminen Tyttöjen Talolla.....	5
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
3.1	Narratiivisuus.....	7
3.2	Tarinallisen kiertokulun teoria.....	8
3.3	Voimauttavan valokuvan menetelmä.....	9
3.4	Symbolinen identiteettityö.....	10
3.5	Teorioiden yhdistäminen	11
4	TYÖSKENTELYN VAIHEET	14
4.1	Työskentelyn vaiheet ja kokonaisuus	14
4.2	Omakuvat.....	15
4.3	Reflektiotekstit.....	15
4.4	Aineiston analyysin keskeiset ainekset.....	16
4.4.1	Tarinalliseen historiaan tutustuminen ja omakuvan ideointi	16
4.4.2	Vuorovaikutuksellinen kuvatyöskentely	17
4.4.3	Omakuvan äärelle pysähtyminen	18
4.4.4	Kuvan reflektointi sanalliseen muotoon.....	19
4.4.5	Tarinan jakaminen	19
5	AINEISTON ANALYSOINTI.....	20
5.1	Merkitysten tutkimisen lähtökohdat	20
5.2	Alustavaa merkitysten analyysia	22
5.3	Lähempää semioottista tarkastelua	23
5.4	Merkitykset tarinallisen kiertokulun teoriakehyksessä.....	24
6	SYMBOLISEN IDENTITEETTITYÖN VAIKUTUKSET	27
6.1	Tarinallisen menetelmän kokonaisvaikutukset	27
6.2	Tarinalliseen historiaan tutustuminen.....	28
6.3	Vuorovaikutuksellinen työskentely	29
6.4	Omakuvan äärelle pysähtyminen ja tulkinta.....	29
6.5	Tarinan jakaminen	30
6.6	Prosessimainen työskentely	31
6.7	Tulkinnan tuomat oivallukset	31
6.8	Johtopäätökset.....	34
7	POHDINTA JA ARVIOINTI.....	35
	LÄHTEET.....	39

1 JOHDANTO

Kevättalvella 2013 seisoin raitiovaunupysäkillä Helsingin keskustassa. Olin matkalla tapaamaan ystäviä. Pysäkillä kerääntyi väkeä: pariskuntia, perheitä ja kaveriporukoita. Ilmassa väreili lauantai-illan tunnelma, puheensorinaa ja naurua. Pysäkin penkillä istui keski-ikäinen mies, vierellään vedettävä kärrä täynnä tavaraa. Mies puhui itsekseen hiljaisella äänellä. Erikoiseen mieheen käännettiin vaivihkaa huvittuneita ja arvostelevia katseita. Hänestä puhuttiin madalletuilla äänillä. Yhtäkkiä puheensorinan vaiensin epätoivoinen huuto: ”Minäkin oon ihminen, enkä mikään festivaali!”. Huuto rikkoi hetken rakenteen ja hämmentyneet, paljastuneet ihmiset hakivat vaivaantuneina uutta asentoa. Hetken kuluttua raitiovaunu saapui pysäkillä. Ihmiset nousivat kyytiin. Tilanne oli ohi.

Kaksi vuotta myöhemmin mietin edelleen tätä miestä. Onko kukaan koskaan kuullut hänen tarinaansa? Onko hän koskaan saanut osakseen hyväksyviä katseita?

1.1 Lähtökohdat

Yksilöä, yhteiskuntaa ja elämää tarkkaillessa tarinallisuus on jatkuvasti läsnä. Maailmankuva on kautta historian muodostunut erilaisista kertomuksista ja niin myös minuutemme. Identiteetti rakentuu oman kertomuksen kautta, mikä koostuu yksilön kokemuksista. Näitä kokemuksia jaetaan sosiaalisessa dialogissa muiden ihmisten kanssa. Nykyisin puhutaan individualistisesta ja suorituskeskeisestä tietoyhteiskunnasta, jossa katsotaan olevan vähemmän tilaa ihmisten väliselle kohtaamiselle (Ojanen 2011, 50). Muutoksista huolimatta samat tarpeet ja tarinallinen kaari syntymästä kuolemaan seuraa meitä edelleen. Ihminen tarvitsee toista ihmistä nähdäkseen itsensä ja minuuttiaan kohdatakseen muita. (Sydänmaalakka 2006, 5.)

Jokaisella ihmisellä on tavattoman paljon tarinallista pääomaa ja tarve saada jakaa kertomustaan. Tarinat sitovat meitä ympäristöön, kansoihin sekä kulttuuriin. Tarinoiden kautta opimme ymmärtämään asioita. Suorittaessani ohjaustoiminnan opintoihin kuuluvaa harjoittelujaksoa Helsingin Tyttöjen Talolla kiinnostukseni tarinallisuuteen syveni. Tyttöjen Talo on esimerkki yhteisöstä, jossa ihmiset kohtaavat ja jakavat tarinoitansa. Identiteettiään etsivien, rakentavien ja haavoittuvassa kehitysvaiheessa olevien nuorten kohdalla oman tarinan esille tuomisen mahdollisuus ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset näyttäytyvät äärimmäisen merkittävinä.

Ohjaukokemusteni myötä olen tavannut monenlaisia nuoria erilaisine lähtökohtineen, mieltymyksineen sekä vahvuusalueineen. Ohjaustyötä harjoitellessani koin, ettei tarinallisuuden pitä olla sidoksissa ainoastaan verbaaliseen kieleen, vaan jokaisella yksilöllä on oltava mahdollisuus ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Opinnäytetyössäni halusin yhdistää sanallisen ja kuvallisen kertomuksen ja tutkia, kuinka menetelmät toimivat yhdessä.

Työharjoittelukokemus ja itsereflektio havainnollisti, kuinka tärkeää on nimenomaan ohjaajan eheä suhde itseensä ja omaan tarinaansa. Asiakastyössä

ohjaaja on jatkuvasti erilaisten tarinoiden äärellä: kuulemassa, tukemassa, rohkaisemassa sekä kannattelemassa. Vaarana on kadottaa itsensä muiden kertomuksiin ja irtaantua omasta sisäisestä tarinasta. Identiteetin rakentuminen perustuu eheyden kokemukseen. Irtaantuessamme itsestämme joudumme identiteettikriisiin. Ohjaajan työtä tehdään usein omalla persoonalla, mikä ilmenee sekä työn haasteena että mahdollisuutena. Omalla persoonalla työskenteleminen ei anna mahdollisuutta piiloutua niin sanotun ammattiroolin taakse, vaan ohjaaja on enemmän altis asioille omana itsenään. Tästä syystä oman tarinan kanssa työskenteleminen ja itsensä jatkuva reflektointi on erityisen tärkeää.

Terapeuttisen ohjauksen ja terapian välillä on selkeä ero. Vaikka ohjauksessa olisi terapeuttinen tavoite, ei se siitä huolimatta ole terapiaa. Ohjaajalla ei ole terapeutin koulutusta eikä tarvittavaa ammattitaitoa auttamaan vaikeassa psyykkisessä tilanteessa olevaa asiakasta (Narkilahti 2013, 2). Tästä huolimatta terapialla ja terapeuttisella ohjaustoiminnalla on myös yhtäläisyyksiä ja päämääränä asiakkaan hyvinvoinnin koheneminen. Psykoterapiaa opiskelevan on valmistuakseen ja voidakseen toimia kyseisessä ammatissa käytävä itse läpi psykoterapiaprosessi. Otettaessa huomioon yhtäläisyydet terapian ja terapeuttisen toiminnan välillä on mielestäni perusteltua, että myös terapeuttisen ohjaustoiminnan ammattilainen toteuttaisi terapeuttisen prosessin itsensä kanssa. Tähän oivallukseen perustuvat monien taideterapeuttisten menetelmien ohjaus, kuten Miina Savolaisen voimauttava valokuva -menetelmä, jota ohjatakseen on ohjaajan käytävä ensin läpi oma kuvallinen prosessinsa (luku 3.3).

1.2 Tavoitteet ja menetelmät

Tässä opinnäytetyössä symbolisen identiteettityön pohjana on Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmä (ks. Savolainen 2009) sekä teoreettisina lähtökohtina vilma Hännisen tarinallisen kiertokulun teoria (ks. Hänninen 2003) ja Janne Seppäsen symbolinen identiteettityö (ks. Seppänen 2002). Hännisen tarinallinen kiertokulku lähestyy tarinallisuutta verbaalisen kielen kehyksessä, kun taas Seppänen painottaa visuaalista näkökulmaa. Tavoitteeni on yhdistää menetelmässä sekä sanaa että kuvaa ja näin ollen sitoa yhteen myös verbaaliselta sekä visuaaliselta kannalta tarinaa lähestyvät teorit. Voimauttava valokuva lähestyy identiteetin rakennusta visuaalisen kuvan kautta, mutta työskentelyssä yhdistyy myös omaan tarinalliseen historiaan tutustuminen, vuorovaikutuksellinen työskentely sekä tarinan jakaminen. Samansuuntaisia teemoja Hänninen käsittelee Tarinallisessa kiertokulussa. Näillä teorioilla on yhtäläisyyksiä keskenään, mutta toisaalta omat painotuksensa. Mielestäni ne toimivat kuitenkin yhdessä ja mahdollistavat mielenkiintoisen näkökulman identiteettityön tutkimiseen.

Opinnäytetyössä tutkitaan prosessimaisen työskentelyn, tarinalliseen historiaan tutustumisen, vuorovaikutuksellisen työskentelyn, omakuvan äärelle pysähtymisen ja tulkinnan, tarinan jakamisen sekä kuvallisen ja sanallisen aineiston analyysin merkitystä ohjaustyölle. Opinnäytetyön avulla tuodaan esille ne oivallukset, jotka henkilökohtainen symbolisen identiteettityön prosessi voi synnyttää suhteessa omaan ohjaustyöhön, ammatillisuuteen

sekä henkilökohtaiseen kasvuun. Prosessin ja aineiston analyysin avulla esitetään perusteita sille, miksi identiteettityö on ohjaajalle tärkeää ja millaisia merkityksiä työskentelyllä on sukupuoli- ja kulttuurisensitiiviseen ohjaustyöhön Tyttöjen Talolla. Prosessin kuvaus toimii pohjana menetelmälle, jota on mahdollista kehittää ohjaajan ammatilliseksi työkaluksi, mikäli tutkimuksen myötä havaitaan työskentelyllä olevan suotuisia vaikutuksia ohjaajan ammatilliseen kasvuun.

1.3 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastellaan ohjaajaidentiteetin vahvistumista sanan- ja kuvan keinoin. Opinnäytetyöni pääkysymyksenä on seuraava: Millainen merkitys symbolisella identiteettityöllä on ohjaajan ammatilliseen kasvuun? Tämän ohella tarkastelen, millaisia vaikutuksia henkilökohtaisella prosessilla voi olla terapeutiseen ohjaustyöhön Tyttöjen Talolla?

Aineiston analyysin sekä prosessin tarkastelun myötä esitetään perusteita sille, miksi ohjaajan henkilökohtaisella identiteettityöllä on merkitystä ohjaustyöhön.

1.4 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyöni keskeisimpinä käsitteinä ovat narratiivisuus, Tarinallisen kiertokulun -teoria, Voimauttavan valokuvan -menetelmä, sisäinen tarina, symbolinen identiteettityö ja terapeutin ohjaajuus.

Narratiivisuus eli tarinallisuus on työn yläkäsite, joka opinnäytetyössäni tarkoittaa yksilöllisen tarinan näkökulmaa. Narratiivisessa ohjauksikäytössä lähdetään liikkeelle yksilön kokemuksista ja elämän tapahtumat sekä ilmiöt käsitetään prosessimaisiksi. Narratiivisuudessa ei pyritä objektiivisuuteen, vaan lähtökohtana ovat ihmisen omat mielipiteet, arvot sekä päämäärät. Narratiivisuutta tutkitaan kielen avulla.

Vilma Hännisen tarinallisen kiertokulun teorian kautta narratiivi eli yksilön sisäinen tarina tuodaan kulttuurilliseen kehykseen. Sisäinen tarina mielletään usein sisäsyntyiseksi prosessiksi, mutta tarinallinen kiertokulku osoittaa sen, kuinka sisäinen tarina on historiallisesti, kulttuurillisesti ja yhteisöllisesti muotoutuva kokonaisuus. (Hänninen 2003, 19-22.) Narratiivisuuteen yhdistetään usein verbaalinen ilmaisu. Tarinallinen kiertokulku ilmentää narratiivisuutta sanallisen kielen kautta, mutta esimerkiksi Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmässä sisäisestä tarinasta ammennettu kertomus kerrotaan visuaalisen kielen avulla. Narratiivisuus voi siis sisältää myös kuvallista kieltä.

Opinnäytetyössä taideperustaisina menetelminä yhdistyy verbaalinen ja visuaalinen ilmaisu. Voimauttavan valokuvaamisen ja sanallisen reflektoinnin vuoroittaisena työskentelynä edetään symbolisen identiteettityön prosessissa, jonka merkitystä tutkitaan suhteessa nuorten kulttuuri- ja sukupuolisensitiiviseen ohjaustyöhön Tyttöjen Talolla.

1.5 Raportin rakenne

Opinnäytetyöni johdannossa esittelin työni lähtökohdat, tavoitteet, käyttämäni menetelmät, tutkimuskysymykset sekä keskeisimmät käsitteet. Johdannon jälkeen kerron harjoittelukokemuksistani Tyttöjen Talolla, symbolisesta identiteettityöstä ja siitä, kuinka kokemukset vaikuttivat opinnäytetyön syntyyn.

Kolmannessa osassa syvennyn työni teoreettisiin lähtökohtiin ja yhdistän teorian opinnäytetyötäni tukevaksi kokonaisuudeksi. Tämän jälkeen neljännessä luvussa paneudun aineiston sisältöön ja sen muotoutumiseen. Eritellen aineiston osat ja käyn läpi työskentelyn vaiheet. Viides osa käsittelee aineiston analyysia, jota seuraa kuudennessa luvussa esittämäni tutkimustulokset. Jokaisen osion alussa on pieni johdanto, jonka tarkoituksena on auttaa lukijaa.

2 OHJAUSKOKEMUKSIA TYTTÖJEN TALOSTA

Tässä luvussa avaan terapeutisuuden käsitettä ja tuon esille terapian ja terapeutin ohjaamisen välisiä eroja. Tämän jälkeen kerron tarkemmin Tyttöjen Talosta ja ohjauskokemuksistani, jotka ovat olleet lähtökohtana identiteettityön merkitysten hahmottumiselle terapeutisessa ohjauksessa.

2.1 Terapeutisuus

Anna-Kaisa Narkilahti (2013, 51) pohtii opinnäytetyössään terapeutin taideohjaamisen ja taideterapian eroja. Ohjaustoiminnan artonomi ohjaa erilaisia asiakasryhmiä terapeutisesti, mutta ohjaaja ei ole terapeutti, eikä terapeutin ohjaaminen ole terapiaa. Asiakkailta voi kuitenkin olla erilaisia terapeutisia tavoitteita ja tästä syystä on eroteltava toisistaan käsitteet terapia ja terapeutisuus.

Terapeutisessa ohjauksessa pyritään edistämään asiakkaiden yksilöllisiä kykyjä kehittää ja ylläpitää toimintakykyä, itsenäisyyttä, luovuutta sekä hyvinvointia kulttuurillisin keinoin. Terapeutin ohjaustoiminnan tarkoitus on tukea mahdollista muuta hoitoa, edistää kuntoutumista, tukea sekä rohkaista luontevaan sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä pyrkiä kohentamaan asiakkaiden omanarvontuntoa. (HAMK ohjaustoiminta. Ammatin ja ammattitaidon kuvaus 2010.)

Terapeutisuuskäsitteen käytön ongelmana on se, että yleiskielellä terapeutisuus voi tarkoittaa mitä tahansa liittyen ihmisen hoitoon ja hyvinvointiin (Mantere 1991,113). Ahosen (1993, 22-23) määritelmän mukaisesti sana terapeutisuus juontuu sanasta terapia, joka on asiakkaan hoitoa, mutta myös palvelemista. Terapeutin tehtävänä on ottaa vastaan se, mitä asiakas haluaa purkaa terapiassa. Terapeutin ammattitaitoon kuuluu asiakkaan ymmärtäminen tunteen tasolla, kuunteleminen ja tukeminen. Ammattitaitoinen terapeutti viestittää läsnäolollaan hyväksymistä ja välittämistä. (Narkilahti 2013, 51)

Terapia on tavoitteellista ja suunnitelmallista hoitoa tai kuntoutusta (Ahonen 1993, 22-23). Terapeuttisuuden käsite on terapiaan verrattuna laajempi, väljempi ja vähemmän määritelty keinoiltaan sekä tavoitteiltaan. Terapeuttisuutta voi ilmetä monenlaisissa yhteyksissä, sellaisissakin tilanteissa joita ei ole lähtökohtaisesti tarkoitettu hoidollisiksi. Terapeuttisuus voi esimerkiksi olla osana taideprosessia ja valmista teosta, vaikka taiteen tekijä ei tarkoituksellisesti tekisi taidetta terapeuttisesta näkökulmasta. Teos voi vaikuttaa terapeuttisesti myös katsojaan.

Terapeuttinen toiminta voidaan määritellä toiminnaksi, jolla on terapeuttinen tavoite. Se voi olla itsenäistä tai ohjattua taiteen harrastamista, yksilöllisesti tai ryhmässä, jonka hoidollinen tavoite on tiedostettu tai tiedostamaton. Terapeuttisena tavoitteena voi olla esimerkiksi rentoutuminen, mahdollisuus itseilmaisuun ja minuuteen tutustuminen. (Ahonen 1993, 22-23.)

Ahonen-Eerikäisen (1994, 4) mukaan ammatillista taideterapiaa voi käyttää ainoastaan ammatillisen taideterapia-koulutuksen saanut henkilö, mutta taidetta voi terapeuttisena menetelmänä ja asiakastyön välineenä käyttää kuka tahansa ammattiauttaja, joka uskoo taiteen terapeuttisiin mahdollisuuksiin. Eerikäisen mukaan usko muodostuu ainoastaan omakohtaisen kokemuksen kautta ja näin ollen taiteen terapeuttisuutta ei voi omaksua ulkoisesti. Näkemyksessä korostuu yksilöllinen prosessi, jonka merkitystä nostan esiin myös opinnäytetyössäni.

2.2 Terapeuttinen ohjaaminen Tyttöjen Talolla

Terapeuttinen ohjaaminen Tyttöjen Talolla on sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä naistietoista työtä, joka muotoutuu tyttöjen omista lähtökohdista. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan terapeuttista ohjaustoimintaa nimenomaan Helsingin Tyttöjen Talon avoimen toiminnan tyttötyön ja ryhmätoiminnan näkökulmasta.

Tyttöjen Talo on kohtaamispaikka 10–28-vuotiaille tytöille ja nuorille naisille. Talo tarjoaa aktiivista toimintaa ja yhdessäoloa. Toiminnan tarkoituksena on tukea nuorten naisten kasvua ja identiteetin kehitystä turvallisessa, naistietoisessa ilmapiirissä sukupuolen moninaisuus huomioiden. Ohjaamisella on terapeuttinen tavoite ja se on tukevaa sekä kannattelevaa. Tyttöjä ja nuoria naisia ohjataan löytämään resursseja ja kasvamaan omanlaisikseen naisiksi yhteisöllisessä ilmapiirissä. Talolla arvostetaan yksilöllisyyttä, moninaisuutta sekä tasa-arvoa ja uskotaan jokaisen omiin kykyihin ja voimavaroihin. Työssä pyritään vastaamaan myös erityistä tukea tarvitsevien tyttöjen tarpeisiin ja avustaa heitä löytämään omat elämänhallinnalliset valmiutensa. (Tyttöjen Talo n.d.)

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuolten erilaisten vaikutusten huomioimista. Työssä tunnistetaan erilaisia tyttönä tai poikana olemisen tapoja, mutta ei suoraviivaisesti tueta tiettyyn suuntaan, vaan huomioidaan jokaisen yksilölliset tarpeet. Ohjauksessa pyritään avaamaan sukupuolirooleja ja käyttäytymismalleja sekä laajentamaan käsityksiä. Työssä painotetaan jokaisen yksilön arvokkuutta sekä oikeutta olla juuri sellainen kuin on

ja pyritään löytämään jokaisen yksilölliset vahvuudet. Yhteisöllisyys kuuluu sukupuolisensitiiviseen työhön. Kun nuori on valmis kuuntelemaan itseään ja löytämään omat vahvuutensa sekä voimavaransa on hänen helpompaa ottaa ympärillään olevat ihmiset huomioon ja olla yhdessä muiden kanssa. (Tyttöjen talo n.d.)

Kulttuurisensitiivisyys on herkkyyttä huomioida erilaisten kulttuurien erityispiirteitä. Usein maahanmuuttajat ja kansainvälisen taustan omaavat ihmiset saatetaan helposti mieltää yhtenäiseksi ryhmäksi ja keskenään samantapaisiksi. Kulttuurisensitiivisyydessä huomioidaan kulttuuri paljon laajempaan kokonaisuutena kuin ainoastaan etnisenä taustana. Jokaisen yksilön kulttuuriin vaikuttavat myös mm. elämäntapa, seksuaalinen suuntautuminen, yhteisöllisyys ja nuorisokulttuurit. (Tyttöjen Talo n.d.)

Harjoitteluni aikana sekä sen jälkeen jatkuneen työsuhteen myötä olen ollut mukana Tyttöjen talon avoimessa toiminnassa, ohjannut avointa kädentaito-, taide- ja ilmaisuryhmää sekä useampaa suljettua tyttöryhmää, muun muassa ujoille tytöille suunnattua vuorovaikutteista tyttöryhmää yhteistyössä Malmmin nuorisopsykiatrian poliklinikan kanssa. Erilaisten ohjaukokemusten myötä olen saanut olla läsnä vastaanottamassa monien nuorten erilaisia tarinoita. Olen nähnyt lukuisia tapoja tehdä tarinaansa ja sen myötä identiteettiään sekä minuuttiaan näkyväksi. Yksi kertoo, toinen tanssii, kolmas maalaa kuvan, eivätkä tarinat ole läsnä ainoastaan ilmaisullisissa menetelmissä, vaan osa jokapäiväistä kanssakäymistä talon avoimessa toiminnassa.

Identiteetin etsiminen ja rakentaminen talon tyttöjen keskuudessa sai minut ohjaajana pohtimaan kuinka pystyisin parhaiten tukemaan nuoria identiteettityössään. Taideterapeuttisten menetelmien kurssilla sekä tutustuessani esimerkiksi Miina Savolaisen voimauttava valokuva -menetelmään valokuva-työpajassa olin oppinut, että ohjatakseen luovia terapeuttisia menetelmiä, ohjaajan tulee käydä ensin itse läpi samankaltainen prosessi. Kokemuksen kautta ohjaaja kykenee paremmin ohjeistamaan menetelmien kanssa, rakentamaan etenevistä työvaiheista toimivan kokonaisuuden ja ymmärtämään, millaisia tunteita ja ajatuksia työskentely voi tuoda esiin, vaikka jokaisen kokemus onkin erilainen ja ainutlaatuinen. Henkilökohtaisen kokemuksen myötä ohjaaja pystyy hyödyntämään oppimiaan asioita ohjatessaan ryhmää.

Ohjaustyötä tehdessäni huomasin, kuinka tärkeää ohjaajalle on itse työskennellä oman identiteettinsä parissa sekä vahvistaa omaa tarinaansa. Tyttöjen Talolla kannustetaan ohjaajaa jatkuvaan itsensä reflektointiin. Uskon oman tarinan parissa työskentelemisen merkityksen hahmottuneen jo harjoittelu-aikana käytännön työssä, työyhteisön kokouksissa, tiimi- ja työparikeskusteluissa, avoimien iltojen yhteisissä puruissa sekä työnohjauksessa. Minuuden ja identiteetin etsiminen on voimakkainta nuoruusiässä, mutta sen rakentaminen jatkuu läpi elämän. Ammatillisen kasvun kannalta ohjaajaidentiteetin työstäminen on vilkkaimmillaan opiskelujen loppuvaiheessa sekä ammatinharjoittamisen alussa. Reflektoidessani itseäni työharjoittelun ja työnteon myötä kiinnitin huomiota siihen, kuinka paljon hyvän työtuloksen saavuttaminen vaatii itsetuntemusta. Näin ollen päädyin opinnäytetyössäni

kääntämään asetelman ympäri ja suuntaamaan katseeni ohjaajan identiteettiin ja tarkastelemaan oman prosessini kautta symbolisen identiteettityön merkitystä terapeutukseen ohjaustyöhön ja ammatilliseen kasvuun.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa avaan opinnäytetyöni teoreettisia lähtökohtia: narratiivisuutta, tarinallisen kiertokulun teoriaa, voimauttavan valokuvan menetelmää ja symbolista identiteettityötä.

3.1 Narratiivisuus

Tarinankerronta on ihmiskunnan ikivanha tapa hahmottaa paikkaansa maailmassa. Jokaisella aikakaudella on omat tarinansa, jotka heijastavat sen ajan henkeä, tapahtumia ja uusia kerrontatapoja. Tarinan kerronta on tapa prosessoida tapahtuvaa sekä liittyy se menneeseen ja tulevaan. tarinat kertovat todellisuudesta ja muokkaavat sitä sekä yksilö- että yhteiskuntatarinoissa. (Bardy & Känkänen 2005, 16.)

Narratiivisen tutkimuksen alkuperä on kertomusten analyysissä. Analyysin oivallukset ja tarinoiden jäsentelyn ja erittelyn välineet kumpuavat kirjallisuuden ja kansanperinteen tutkimuksen piiristä. (Hänninen 2000, 16-17.) Myöhemmin tarinallinen tutkimus on avautunut kohti sosiolingvistiikka William Labovin ja Joshua Waletskyn (1997) tavallisten ihmisten elämäntarinoiden kautta. Tutkimukset ovat laajentuneet tarkastelemaan niitä tapoja, joilla tarinankerronta toteutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Schegloff 1997). 1960-luvulla filosofien ja historiantutkijoiden piirissä levisi mielenkiinto elämän ja tarinan suhteesta. Narratiivisen filosofian alueella ajattelijoiden näkemysten yhteneväisyytenä on havaittavissa ihmiselämän sidonnaisuus historiaan ja kulttuuriin. (Hänninen 2003, 16-17.)

Historiantutkijoiden ja filosofien kiinnostuksen myötä myös psykologian tutkijat avautuivat ajatukselle tarinan asemasta inhimillisten tapahtumien ymmärryksen muotona. Narratiivinen psykologia keskittyy tarkastelemaan tarinallista ajattelua, narratiivisen kehityspsykologian kautta sitä kuinka ihminen oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja tuottamaan kertomuksia ja narratiivisen minäpsykologian alueella sitä, kuinka ihminen käyttää omasta kulttuuristaan omaksumiaan tarinamalleja oman minuutensa ja elämänsä tulkintaan. (Hänninen 2003, 16-17.)

Vilma Hännisen (2003, 13-15) tutkimuksessa liikutaan narratiivisen minäpsykologian alueella. Hänninen jäsentää elämän merkityksellisyyden kokemuksen sisäisen tarinan käsitteellä. Hän esittää tarinallisen kiertokulun teorian kautta näkemyksen siitä kuinka ihminen tuottaa elämänsä merkitystä tarinoiden avulla ja rakentaa tarinaansa uudelleen elämänsä muutostilanteissa.

3.2 Tarinallisen kiertokulun teoria

Hänninen (2003, 20-23) erittelee tarinallisuuden erilaiset ilmenemismuodot käsitteillä: tarina, kertomus, sisäinen tarina ja draama. Tarina tuo esiin yleisen totuuden tai mahdollisuuden yksittäisen tapauksen kautta. Tarina on abstraktio, jota sovelletaan konkreettiin sisältöön.

Teorian lähtökohtana on *situaatio*. Situaatiolla tarkoitetaan niitä asioita, joihin ihminen on suhteessa. Näitä asioita voivat olla muun muassa työpaikka, asuinpaikka, perhesuhteet, terveydellinen tila tai muut yksilölliset tekijät. Situaatioon kuuluvat myös sellaiset ideaaliset asiat kuten normit, lait ja säännöt jotka säätelevät toimintaa. Situaatio siis määrittelee yksinkertaisuudessaan ihmisen elämäntilanteen kokonaisuuden rajoineen sekä mahdollisuuksineen. Situaatio on jatkuvassa muutoksessa toiminnan kautta sekä siitä riippumatta. Ajattelulla ei ole vaikutusta situaation muutoksiin vaan muutos tapahtuu ainoastaan tekemällä. Tästä huolimatta sisäisen tarinan kautta on mahdollista tulkita situaatiota eri tavoilla. (Hänninen 2003, 21.)

Sisäisellä tarinalla Hänninen kuvaa prosessia, jossa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä oman situaationsa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja kulttuurisesta- ja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa tarinoiden mallien pohjalta. Sosiaalinen- ja kulttuurillinen tarinavaranto sisältää kaikki ne tarinat, joihin kyseinen ihminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen, kirjojen tai tiedotusvälineiden kautta yhteydessä. Tarinavakka muotoutuu koko ajan, sisältöä tulee lisää, jotka erilaisten suodattimien kautta päätyvät tiettyjen ihmisten ja ryhmien tietoisuuteen. Tästä tarinavarannosta omaksumaan uusia tarinoita koko elämän ajan. Osa tarinoista jää osaksi omaa henkilökohtaista tarinavarantoa ja osa unohtuu. Henkilökohtainen tarinavaranto sisältää myös kaikki ne kokemukset jotka ovat saaneet tarinallisen muodon ja tulkinnan. (Hänninen 2003, 21.)

Sisäinen tarina ei ole varsinaisesti yksi ainoa tarina, vaan jatkuva luova prosessi, jossa osatarinat muovautuvat toisiinsa. Tarinat voivat olla keskenään hyvinkin erilaisissa yhteyksissä, ajallisten, rinnakkaisten, hierarkkisten ja jopa ristiriitaisten suhteiden kautta. Osa tarinoista muotoutuu läpi elämän, osa on jo päättynyt ja osa vasta syntymässä. Tulevaa kohti rakentuvia tarinoita voidaan nimittää ”tarinallisiksi projekteiksi”. (Hänninen 2003, 21.)

Draamassa ihminen pyrkii toteuttamaan sisäisen tarinansa projekteja. *Kertomuksen* käsitteellä Hänninen tarkoittaa ihmisen itsestään toisille jakamaa tarinaa. Kerronnassa luodaan uusia tulkintoja, reflektoidaan kokemuksia, tehdään sosiaalisia vaikutuksia, jaetaan kokemuksia ja saadaan sosiaalista vahvistusta. Jaettu kertomus siirtyy kuulijoiden resurssiksi sosiaaliseen tarinavarantoon, jonka avulla he taas mahdollisesti tulkitsevat omaa elämänsä. (Hänninen 2003, 22-23.)

Teoria kuvaa tarinallista kiertokulkua lähinnä yksilöllisestä näkökulmasta, mutta samalle se tuo esiin yksilön kiinnittymisen muihin ihmisiin kerronnan ja draaman kautta. Sisäinen tarina muodostuu myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin sekä kulttuurin merkityksiin. Tarinallinen kiertokulku on kiinnittynyt historiaan ja samalla se tuottaa sitä. Sisäinen tarina

kehittyy historiallisten elämäntilanteiden myötä ja historiallisesti muodostuneiden tarinoiden kautta ja sen aikaansaama toiminta sekä kerronta tuottavat historiaan uusia aineksia. (Hänninen 2003, 22-23.)

3.3 Voimauttavan valokuvan menetelmä

Sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä voimauttava valokuva on terapeuttisesti suuntautunut sosiaalipedagoginen menetelmä, jossa valokuvaa käytetään yksilön ja erilaisten ryhmien voimaantumisosprosessin aikaansaajana. Menetelmässä valokuvaa ja valokuvaamista käytetään vuorovaikutussuhteiden parantamiseen. Prosessi pyrkii selkiyttämään hajanaisia, tunnepitoisia ja abstrakteja asioita ja vahvistamaan voimavaroja sekä oman minän että yhteisön toiminnan reflektointiin ja kehittämiseen. (Savolainen 2009, 211.)

Voimauttavan valokuvan käytön ehtona on valokuvauksen valta-asetelmien purkaminen. Voimautumiseen sisältyvät edellytykset tasavertaisuudesta, itsemäärittelyn oikeudesta sekä vallankäytön purkamisesta. Voimautumisen käsite korostaa yksilön subjektiivista asemaa ja valtaa suhteessa omaan elämäänsä. Valokuvaukseen voimautumisen määritelmä sopii erityisen hyvin siitä syystä, että valokuvauksesta on purettava samat vallankäytön ongelmat. (Savolainen 2009, 211.)

Juha Siitosen mukaan voimautuminen merkitsee ihmisen sisältä kumpuavaa voimantunteen kasvuprosessia. Prosessi vapauttaa ihmisen yksilöllisiä voimavaroja ja synnyttää yhteisöllisesti vastuullista luovuutta. Voimautuminen lähtee yksilöstä itsestään, vaikka sosiaalisilla rakenteilla, toisilla ihmisillä ja olosuhteilla on vaikutusta. Voimautuminen on silloin mahdollista, kun edellä mainitut seikat eivät ole yksilön tasavertaisuuden tai itsensä määrittelyn oikeuden uhkana. Voimauttavan valokuvan menetelmässä valokuva-prosessilla luodaan tila näiden ehtojen toteutumiselle vuorovaikutussuhteessa. Yksilö voi kokea tulevansa nähdyksi kokonaisuutena ihmisenä erilaisine puolineen sekä tarpeineen. (Savolainen 2009, 211-212.)

Savolaisen mukaan valokuvan voimauttava vaikutus perustuu sen erityiseen todellisuussuhteeseen sekä kehollisuuteen. Valokuvan sekä kuvaustilanteen kehollisten merkitysten lisäksi prosessin terapeuttisuuteen vaikuttavat valokuvauksen kulttuurilliset merkitykset. Kulttuuriset merkitykset näkyvät siinä kuinka kuvat arvottavat elämää. Valokuvaushetki irrottaa yksittäisen tapahtuman arjen jatkumosta ja lataa sen tunnenerkityksillä. Tunnenerkitys leimaa valokuvatut asiat niiksi, jotka ovat muistamisen arvoisia. (Savolainen 2009, 213-214.)

Voimauttava valokuva on rekisteröity menetelmä. Voidakseen toimia menetelmäkouluttajana, yrittäjänä tai markkinoida kyseistä menetelmää, on opiskeltava 8 op perusopinnot ja 40 op erikoistumisopinnot. Osana ohjausta menetelmän osa-alueita voi hyödyntää, kuten ohjaustoiminnan valokuvatyöpajassa, mutta on muistettava, että silloin ei ole kyse voimauttavan valokuvan prosessista sellaisena kuin Miina Savolainen on sen kehittänyt. Te-

rapeuttiseen ohjaustoimintaan opintojaan painottanut ohjaustoiminnan artonimi voi käyttää valokuvausta osana terapeutista ohjausta ja valokuvaamisella voi olla terapeutisia tavoitteita sekä pyrkimys voimaantumiseen.

Taideterapeuttisten menetelmien kohdalla on muistettava, että se mitä prosessissa avataan, tulee voida myös sulkea. Terapeutisella ohjaajalla on vastuu tilanteesta. Prosessille on oltava riittävästi aikaa. Mikäli asiakas ei tunne voivansa rauhallisesti ja levollisesti mielin jatkaa elämäänsä prosessin päättyessä, häntä ei saa jättää selviämään yksin. On luonnollista, että asioiden käsitteleminen jatkuu aina työskentelyn jälkeen, mutta mikäli asiakas kokee tilanteen ahdistavaksi tai pelottavaksi on hänen hyvä saada asioiden työstämiseen lisää tukea. Haastavissa tilanteissa, on ohjaajan tärkeimpänä taitona, osata ohjata asiakasta tarvittaessa vaihtoehtoisen tai kattavamman tuen piiriin.

3.4 Symbolinen identiteettityö

Valokuvat, elokuvat, internet ja koko median kirjo sisältävät visuaalisia järjestyksiä, jotka vaikuttavat monin tavoin ihmisen elämään. Elokuvien ja mainosten roolihahmot tarjoavat samaistumispintoja ja ihmiset rakentavat identiteettejään myös esimerkiksi perhevalokuvassa. Jokainen työstää näkyvyyttään pukeutumalla, toiset jättävät jälkensä sosiaaliseen mediaan. Jotkut väittävät, etteivät esimerkiksi piittaa siitä mitä päällensä pukevat ja kuinka sisustavat kotinsa, mutta ovat välinpitämättömyydessään hyvinkin johdonmukaisia. (Seppänen 2002, 13.) Identiteetin rakentaminen on arjesamme jatkuvasti läsnä. Taideperustaisin menetelmin voimme tehdä identiteetin työstämisen tietoiseksi. Taide toimii siltana joka auttaa löytämään elämälle tarkoituksenmukaisuutta. Se auttaa ymmärtämään menneisyyttään ja avartaa katsetta tulevaisuuden uusille näkökulmille. (Ihanus 2002, 81.)

Brittiläinen kulttuurintutkija Paul Willis (1990) on pohtinut tutkimuksessaan visuaalisiin järjestyksiin sopeutumista, niillä leikkimistä tai vastaan hangoittelemista. Kyse on symbolisesta työstä. Identiteetin rakentamista arjen kulttuurissa voidaan tarkastella taiteen piirissä harjoitetun luovan työn rinnalla. Taiteilijat ovat luovia teostensa kautta ja ihmiset puolestaan ovat sekä symbolisia että luovia jokapäiväisissä toimissaan. (Seppänen 2002, 133.) Hännisen (2011, 15) mukaan tarinallinen psykologia näkee elämän ja tarinat reaalisenä vuorovaikutuksena. Taiteen katsotaan jäljittelevän elämää ja elämän taidetta (esim. Bruner 1991, Hännisen 2003, 15 mukaan).

Symbolisen työn tärkein tuote on identiteetti. Symbolinen työ mahdollistaa olemassa olevien identiteettien kyseenalaistamisen ja uusien rakentamisen. (Seppänen 2002, 134.) Samaistumisen ja erilaisten roolien kautta etsitään itsestä uusia puolia. Identiteetin rakentaminen on eniten pinnalla nuoruudessa, mutta se kuuluu osana jokaiseen ikävaiheeseen. Seppänen korostaa sitä, miten äärimmäisen tärkeällä sijalla katse on identiteetin määrittelyssä. Katseiden määrittelemänä ihminen sovittautuu visuaalisiin järjestyksiin. Katsomalla muodostamme käsityksen ympäristöstämme ja samalla tulkitsemme, kuinka itse sovellumme järjestykseen. (Seppänen 2002, 134.) Tyttöjen talolla puhutaan rakastavasta katseesta, jolla jokainen talolle tuleva tyttö kohdataan ja myös voimauttavassa valokuvassa hyväksyvä katse on

ensiarvoisen tärkeässä asemassa. ”- katsominen ei ole ohimenevä tapahtuma, se on koko ajan jatkuva ja muokkautuva prosessi, jossa aiemmat mielikuvat, kulttuurinen kokemus ja vuorovaikutus lomittuvat toisiinsa” (Seppänen 2002, 97).

3.5 Teorioiden yhdistäminen

Amerikkalainen tutkija Richard Sinatra (1989) osoittaa, että verbaalinen ja non-verbaalinen lukutaito on toistensa ehto ja edellytys (ks. Seppänen 2002, 142). Molempien lukutaitojen yhteisvaikutuksesta pystymme tarkastelemaan maailmaa moniulotteisemmin. Seppäsen huomion mukaisesti suomen kielen sana ”kielikuva” on erittäin osuva, sillä sen merkitykset sijoittuvat verbaalisen ja kuvallisen välimaastoon. Tästä nimenomaan kielen oppimisessa on kysymys: kielellisen järjestelmän luonteesta kielikuvallisena järjestelmänä, jossa sanat ja niiden kuvalliset mielteet liittyvät erottamattomasti toisiinsa.

Ihmisen minuuden ja identiteetin muotoutumista ajatellaan nykyisin paljolti narratiivisena rakenteena. Hänninen ja Seppänen tuovat molemmat esille viimeisten vuosikymmenten muutoksena havaittavissa olleen ”kielellisen kääntein”, jonka mukaan kielen katsotaan luovan sosiaalista todellisuutta. Tarinallisen lähestymistavan mukaisesti kielellä on keskeinen merkitys sosiaalisen todellisuuden sekä itseymmärryksen muodostumisessa. Narratiivisen tutkimuksen eri suuntaukset ovat yhtä mieltä siitä että kieli ei ainoastaan heijasta todellisuutta, vaan on mukana rakentamassa sitä.

Hännisen (2003) tarinallisen kiertokulun teoriassakin minuuden ydintä kuvataan sisäisenä tarinana, jonka monirakenteista sisältöä ihminen hahmottaa sisäisen puheen avulla. Seppänen (2002, 21) tuo esille, kuinka nykyajan käsitys subjektista on kielellisesti painottunut, ja vaikka ihminen on ennen kaikkea kielellinen olento, on se paljon muutakin. Seppänen (2002,21) korostaa ihmisen tuntoaistin, näköaistin, kuuloaistin ja hajuaistin välittävää suhdetta ulkomaailmaan ja ruumiillisuuden merkitystä subjektiuden muotoutumisessa. Aistillisuus ja ruumiillisuus tulevat esille myös Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmässä.

Seppänen (2002, 144) ei aseta visuaalisuutta ja kielellisyyttä vastakkain, vaan kiinteään suhteeseen. Visuaalisuuden ja kielellisyyden keskinäistä suhdetta puoltaa ensinäkin se, ettei psyyken tiedostamattomista kerroksista kielellistä ja kuvallista ole mahdollista erottaa toisistaan. Tiedostamattomissa olevat käsitteet voivat yhtä hyvin olla visuaalisia hahmoja kuin kielellisiä merkkejä. Ihmisen unet ovat ilmentymiä tiedostamattomasta ja esi-merkki kielellisen ja kuvallisen yhteydestä.

Seppänen tuo kielellisen ja visuaalisen välisen suhteen esille myös kahdessa seuraavassa havainnossa. Kielen on oltava visuaalista, koska teksti luetaan silmin. Loogisesti myös visuaalinen on kielellistä, koska usein vasta kerrotuaan toiselle näkemänsä tapahtuman, oikeasti tiedostaa sen mitä on nähnyt. Visuaalisia järjestyksiä hahmotetaan kielellisesti ja kielellisiä merkkejä hahmotetaan visuaalisesti. (Seppänen 2002, 144.)

Identiteettiin liittyvässä tutkimuksessa on käytetty paljon narratiivisia tutkimusmenetelmiä. Edellä kuvatun visuaalisen ja kielellisen välisen yhteyden perusteella voidaan kuitenkin olettaa identiteetin olevan myös visuaalinen rakenne. Tällöin voidaan puhua symbolisesta identiteettityöstä, joka opinnäytetyöni prosessissa synnyttää visuaalisia ja kielellisiä elementtejä sisältävän aineiston.

Hännisen tarinallisen kiertokulun teoriassa sekä Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmässä katsotaan tarinallisuuden olevan ihmisen tapa järjestää todellisuuttaan. Savolainen tuo esille Hännisen näkemyksen ihmisen sisäisestä minuuden kokemuksesta, itselle kerrottuna tarinana, joka uudistuu elämällä ja kertomalla. Tarinan tapahtumasarjoista rakentuvat syyt ja seuraukset yksilön elämän tulkinnalle. Tarinan rakenne jäsentää monista merkityksistä käsitteellisen ja yksilölle merkityksellisen tarinallisen kokonaisuuden. (Savolainen 2009, 217-218.)

Hännisen teorian ja Savolaisen menetelmän eroavuutena ovat erilaiset painotukset. Tarinallinen kiertokulku käsittelee sisäistä tarinaa lähinnä verbaalisen kielen kautta, kun taas voimauttavassa valokuvassa sisäistä tarinaa käsitellään visuaalisen kielen avulla. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esille kuvan ja sanan keskinäinen vuorovaikutus ja toimivuus syvällisempien ja moniulotteisempien tulkintojen muodostamisessa.

Hännisen teorian ja Savolaisen menetelmän yhteneväisyytenä on kiinteä suhde sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Hännisen teoriassa sisäisestä tarinasta ammennettuja kertomuksia jaetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa niistä muodostuu jakajan ja vastaanottajan keskinäisen dialogin kautta uusia tulkintoja ja jonka myötä ne siirtyvät vastaanottajan sosiaaliseen tarinavarantoon. Savolaisen menetelmässä jaetaan tarinoita samalla tavalla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mutta mukana on konkreettinen elementti, kuva, jonka kautta tarina kerrotaan. Kuvan avulla on helpompi ilmentää hajanaisia, tunnepitoisia ja abstrakteja asioita, joita on sanallisesti hankala tavoittaa (Savolainen 2009, 216).

Opinnäytetyössäni kuvallista aineistoa on reflektoitu sanalliseen muotoon. Verbaalisella kielellä on hankalampi saada otetta abstrakteihin ja hajanaisiin asioihin, mutta toisaalta kuvaan tallennetut emotiot ja tarinalliset kerrokset selkiytyvät, kun niitä työstetään eteenpäin sanallisesti. Tulkinnan syventyminen perustuu prosessimaiseen työskentelytapaan, joka koostuu erilaisista työvaiheista.

Hännisen (2003, 19-23) teoriaa ja Savolaisen (2009, 213-222) menetelmää yhdistää myös kulttuurillinen sidos. Tarinallisessa kiertokulussa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä situaationsa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja kulttuurillisesta ja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa mallitarinoiden avulla. Savolaisen menetelmässä kulttuurillisuus näkyy tarinallisesti yksilön elämäntarinan, historian ja kokemusten kautta, mutta myös visuaalisen kulttuurin kautta. Savolaisen menetelmässä se, kuinka katsotaan ja tullaan nähdyksi, on erityisessä osassa.

Hännisen sisäinen tarina muodostuu historiallisesti muotoutuneista elämäntilanteista käsin ja historiallisesti muodostuneiden tarinoiden ehdoilla. Tarinallinen kiertokulku on ankkuroitunut historiaan ja samalla tuottaa siihen uusia aineksia. (Hänninen 2003, 23.) Myös valokuvalla on vahva historiallinen arvo. Savolaisen menetelmä tuo esiin kuinka valokuvan avulla on mahdollista tarkastella jälkikäteen elämän käännekohtia, jolloin ajan saatossa kerätyt uudet kokemukset auttavat tulkitsemaan uudelleen kuvien tapahtumiin sisältyviä aiempia merkityksiä sekä tunnekokemuksia. Sen lisäksi että valokuva voi olla väylä nähdä menneisyys uudessa valossa voi se myös valottaa etukäteen tulevaisuuden suuntaa antamalla uudenlaisen näkökulman suhteessa omaan itseensä ja mahdollisuuksiinsa. (Savolainen 2009, 217.)

Emme pysty vaikuttamaan siihen, mitä on tapahtunut, emmekä aina pysty muuttamaan tilanteissamme vallitsevia tekijöitä, niiden tarjoamia mahdollisuuksia tai rajoja, mutta se, mihin pystymme vaikuttamaan ovat tulkinnot. Se, miten tulkitsemme historiaamme ja nykytilannettamme, vaikuttaa suoranaisesti siihen, millaisen arvon annamme elämällemme ja kuinka näemme tulevaisuutemme.

Hänninen puhuu (2003,143-144) ”parantavista tarinoista” elämän muutostilanteissa, jotka auttavat traumaattisesta kokemuksesta selviytymistä antamalla tapahtumalle selityksen. Äkilliset kriisit ja elämän ajautuminen umpikujaan voivat viedä hyvinkin synkkiin vesiin. Ihmisen hahmottelema menneen ja tulevan jatkumo saattaa katketa kokonaan. Puhutaan tarinallisesta tyhjiöstä, joka synnyttää tarinallisen haasteen, mikä vaatii tarinallista uudelleenorientaatiota. Tarinan avulla ihmisen on mahdollista parantaa itsetuntoaan, puolustaa tekoaan, kohottaa hallinnan tunnettaan, aikaansaada kokemus asioiden ymmärryksestä, luoda toivoa paremmasta ja saada mahdollisesti aikaan katarttinen puhdistuminen kielteisistä tunteista (Baumeister & Newman 1994; Harvey ym. 1990). Tilanteen hyväksymisen jälkeen tarinallisen tyhjiön voi täyttää uusilla tavoilla, tarinaa voi muuntaa ja muutoksen voi oivaltaa uudeksi mahdollisuudeksi, jonka kautta ihminen voi löytää elämälleen uusia merkityksiä. Mikäli ihminen kykenee liittämään tapahtuman osaksi sisäistä tarinaansa, hän kykenee säilyttämään eheydensä.

Sisäinen tarina voidaan nähdä psyyken eri alueita jäsentäväksi kokonaisuudeksi. Se järjestää eriluontoiset prosessit merkitysjärjestelmäksi. Muutos jossakin sisäisen tarinan osassa usein laukaisee kokonaisvaltaisen muutoksen. Muutokseen johtava sysäys saattaa olla myös uuden selityksen oivaltaaminen askarruttavalle tilanteelle (Baumeister 1997), uudenlaisten arvojen löytyminen taide-elämyksen tai sosiaalisen dialogin kautta, joka avaa uuden näkökulman. (Hänninen 2003, 71.)

4 TYÖSKENTELYN VAIHEET

Aineiston keruuseen liittyvän prosessin idea on lähtöisin sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen luomasta voimauttava valokuva -menetelmästä. Savolaisen menetelmässä kuvia ei nimetä eikä niitä tarvitse sanallistaa. Opinnäytetyön prosessiin yhdistin sanallisen reflektion. Aineisto sisältää neljä omakuvaa ja kuvia refleктоivat tekstit. Sisäisestä tarinasta ammennettu kertomus rakentuu ensin kuvaksi, jota on myöhemmin refleктоitu sanalliseen muotoon. Opinnäytetyössä päädyin analysoimaan ainoastaan prosessin ensimmäistä kuvaa sekä sitä refleктоivaa tekstiä.

Aineistoa ei ole alun perin työstetty tutkimukselliseen käyttöön, minkä vuoksi se on henkilökohtainen, taideperustainen, sanan ja kuvan keinoin muodostettu, identiteettiä rakentava työskentelyprosessi ja täysin subjektiivinen kokemus.

4.1 Työskentelyn vaiheet ja kokonaisuus

Aineisto on saanut alkunsa ohjaustoiminnan valinnaisiin opintoihin kuuluvassa valokuvatyöpajassa, jonka jälkeen prosessia on jatkettu itsenäisesti. Aineiston ensimmäinen kuva ja siitä kirjoitettu teksti on työstetty osaksi valokuvatyöpajan kurssisuoritusta, ja siinä on edetty kurssilla annettujen ohjeiden mukaisesti. Työpajan jälkeen prosessia on jatkettu omasta mielenkiinnosta ja tarpeista käsin. Itsenäisesti suoritettussa osuudessa on pyritty mahdollisuuksien mukaan noudattamaan samankaltaista työskentelyä kuin työpajassa. Jokainen kuva ja siitä kirjoitettu teksti on tavallaan oma prosessinsa, joita yhdistää vuoden ajanjakso, päähenkilö, työskentelytapa sekä käytetyt menetelmät ja tekniikat.

Työskentelyprosessin erilaisilla menetelmillä eli kuvan rakentamisella sekä kirjoitetulla ja puhutulla kertomuksella pyritään syventämään tarinaa. Uusi väline voi tuoda uuden näkökulman. Toinen toistaan seuraavien erilaisten työvaiheiden kautta on tavoiteltu monipuolisempaa tulkintaa sisäisen tarinan kertomuksesta.

Suunnitteluvaiheessa minulla oli tietynlainen visio kuvasta, tavoitteita sen toteutukselle sekä toiveita kuvauspaikasta. Työparin tapaamisen ja yhteisten keskustelujen myötä visio kuitenkin muuttui sekä tarkentui. Suunnitelman sanallistaminen toiselle konkretisoi asioita, ja kun kuvan ideaa joutuu selittämään, se visualisoituu kirkkaammin mielessä. Kuvatessamme idea muuttui jälleen, koska kaikkia suunnitelmia ei ollut mahdollista toteuttaa niillä resursseilla ja aikarajoitteilla, jotka olivat käytettävissä. Sattuma toi omat elementtinsä mukaan, ja tarina muotoutui muutosten myötä. Valmiita kuvia tarkasteltaessa ja niistä vaikuttavinta valitessa, visio muuttuu jälleen. Suunnitelman alkuperäinen idea on edelleen näkyvissä, mutta sen ympärille on rakentunut paljon muuta.

Tuntui hassulta, kuinka kaikki sattumankin kautta rakentuneet asetelmat ja valinnat tuntuivat kuvaa myöhemmin tarkasteltaessa sopivilta. Muistan katsoeneeni kuvaa ja kokeneeni sen täydelliseksi. Se oli niin vahvasti sitä, mitä

voimauttavalta kuvaltani olin lähtenyt hakemaan, etten kiinnittänyt laisinkaan huomiota sellaisiin seikkoihin, joita normaalisti kritisoi omissa kuvissaan. Katsoessani kuvaa tunsin sen visualisoivan tunteeni täysin. Kun kuvan tarinaa oli tarkoitus jakaa valokuvatyöpajassa, tiesin mitä haluan sanoa, prosessi, kuva ja koko tarina tuntui mielessäni kirkkaalta.

Näyttäessäni kuvani ja kertoessani siitä koko ryhmälle havahduinkin puhumasta paljon enemmän kuin mitä olin etukäteen suunnitellut, vaikka luulin, että tarina oli mielessäni niin sanotusti valmiina. Se olikin moniulotteisempi. Huomasin puhuvani ääneen asioita, joita en ollut tietoisesti edes ajatellut. Jakamisen jälkeen oli outo olo. Toisaalta tyytyväinen siitä, millaisia oivalluksia oli syntynyt, mutta toisaalta myös hieman hämmäntynyt siitä millaisia asioita oli jakanut ja epävarma siitä oliko avautunut liiaksi.

Kuvan jakamisen jälkeen otin hetkeksi etäisyyttä koko prosessiin ennen reflektiotehtävän kirjoittamista. Kirjoittaessa tarina jäsenyi mielessäni ja rakentui kokonaisvaltaisemmaksi. Tuntui hyvältä, että kaikki oli kirjoitettu ylös ja että tunnelmiin oli mahdollista palata. Koko prosessi tuntui mielekkäältä ja tärkeältä.

4.2 Omakuvat

Aineisto sisältää neljä omakuvaa, jotka on kuvattu vuoden ajanjaksolla. Kuvia ei ole lähtökohtaisesti rakennettu yhtenevän teeman ympärille, vaan ne ovat syntyneet täysin intuitiivisesti, luovan prosessin myötä. Ainoastaan ajallinen rajaus, työskentelytapa ja subjektiivisuus muodostavat aineistolle yhtenäisen kehyksen. Omakuvien lähtökohtana on ”kuinka haluan tulla nähdyksi”, kuten Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmässä. Jokaisessa kuvassa on pyritty suuntaamaan katse tarkastelemaan jotakin tiettyä minuuden puolta ja elämän tilannetta. Valokuva tuo sisäisen maailman tutkimiseen ulkoisen todellisuuden konkreettisia sekä reaali maailmaan sidoksissa olevia ilmenemismuotoja (Hentinen 2009, 38).

4.3 Reflektiotehtävät

Jokainen aineiston neljästä omakuvasta on reflektoitu myös kirjalliseen muotoon. Alkuperäisenä tarkoituksena ei ole ollut kirjoittaa analyysia kuvasta, vaan jäsentää visuaalinen viesti sanalliseen muotoon. Kuvan äärelle palaaminen, pysähtyminen ja siitä kirjoittaminen luonnollisesti kuitenkin syventää kuvan tulkintaa ja tuo esiin uusia tasoja ja oivalluksia. Kirjoitusprosessi voi auttaa uusien oivallusten syntymisessä, itsetunnon kasvussa sekä laajentaa yksilön näkökulmaa suhteessa omaan elämäänsä, joka edesauttaa merkitysten uudelleenrakentumista (Toskala 2001, 373).

Työskentelykokonaisuuteen kuuluu suunnitteluvaihe, jossa ideaa omakuvasta voi hahmotella sanallisen pohdinnan ja kuvallisen luonnostelun kautta. Suunnittelussa syntynyttä visiota pyritään kuvaustilanteessa toteuttamaan. Luovassa prosessissa sattumalla on kuitenkin suuri vaikutus. Kuvaustilanteessa sosiaalinen vuorovaikutus, intuitiivisuus ja luovuus yhdis-

tyvät tavoitteellisuuteen. Kuvaajien jäsenettäessä sanalliseen muotoon sitä tulkitaan ikään kuin uudesta kulmasta ja silloin sattuman, vuorovaikutustilanteen, intuition ja luovuuden synnyttämät alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavat muutokset voivatkin olla avainasemassa uusien oivalluksien esille saattelijoina. Suunnitteluvaiheessa kuvan ideasta on kirjoitettu tavoitteita muistiin. Sanallisen reflektion vaiheessa siitä kirjoitetaan uudelleen. Kirjallisen tekstin tarkoituksena on myös toimia suunnitelmana sille mitä kuvasta halutaan kertoa myöhemmin koko ryhmälle.

4.4 Aineiston analyysin keskeiset ainekset

Seuraavassa syvennyttään aineiston analyysin keskeisiin aineksiin: tarinalliseen historiaan tutustumiseen ja ideointiin, vuorovaikutukselliseen kuvatyöskentelyyn, omakuvan äärelle pysähtymiseen, kuvan sanalliseen reflektointiin ja tarinan jakamiseen.

4.4.1 Tarinalliseen historiaan tutustuminen ja omakuvan ideointi

Jokaisen kuvan kohdalla on suunnitteluvaiheessa tutustuttu omaan kuvalliseen ja tarinalliseen historiaan. Valokuvatyöpajassa kuvalliseen historiaan tutustuttiin perusteellisemmin, mutta myös itsenäisesti työstettyjen kuvien kohdalla on havaittavissa linkkejä menneisyyteen. Savolaisen mukaan vanhojen kuvien kautta tutkitaan yksilön elämässä ilmeneviä teemoja ja jäsenetään niistä kokonaisuuksia, jotka muodostavat uusia merkityksiä ja nostavat esiin voimavaroja. Omaan historiaan voi sukeltaa kuvien lisäksi myös mm. päiväkirjojen, esineiden, tärkeiden paikkojen ja minkä tahansa muistojen esiin nostavien elementtien kautta. (Savolainen 2009.)

Jokaisen kuvan kohdalla on nähtävissä historiallinen sidos. Menneisyyteen palaaminen on ollut osittain myös tiedostamatonta ja käynyt ikään kuin vahingossa. Historiallista sidosta puoltaa myös Hännisen (2003) tarinallisen kiertokulun teorian näkökulma identiteetistä narratiivisena rakenteena, joka ohjaa yksilön valintoja sekä tulkintoja, jota myös Savolainen (2009) painottaa. Menneiden tapahtumien, muistojen ja nykyhetken emootioiden myötä syntyy idea omakuvalle. Kuvaan vaikutti sen hetkinen tarve tulla nähdyksi tietyllä tavalla ja tietyn näkökulman kautta. Tarpeella oli juurensa menneessä, mutta se ilmeni tässä hetkessä ja käsillä olevan tilanteen kautta.

Tiedostettua ja tarkoituksellista menneisyyteen tutustumista en omalla kohdallani voi rajata ainoastaan opinnäytetyön prosessiin siitä syystä, että samanaikaisesti suoritin myös muita opintokokonaisuuksia, joissa tutkittiin omaa historiaa. Valokuvatyöpajassa tutustuin menneisyyden valokuviin pintapuoleisesti ja keskityin tarinoihin ja tilanteisiin, joilla on ollut elämäni kannalta jonkinlainen käänneentekevä merkitys. Käytin kuvissa symboleita menneisyydestä, vanhoja esineitä tai vastaavasti elementtejä jotka kuvastavat minulle merkittäviä tai ominaisia asioita. Rakensin kuvaan sidoksia, jotka olivat tuoneet minut siihen pisteeseen ja tilanteeseen, josta kuva kertoo.

4.4.2 Vuorovaikutuksellinen kuvatyöskentely

Voimauttavan valokuvauksen prosessi tarjoaa erityisen vuorovaikutustilanteen. Vallankäytön vaara on olemassa, mutta samaan aikaan on olemassa mahdollisuus läsnä olevaan, dialogiseen vuorovaikutukseen. (Savolainen 2009, 217-219.) Kuvaustyöskentely on ainutlaatuista sekä kuvaajalle että kuvattavalle ja menetelmän hienoutena on se että kumpikin osapuoli saa kokemuksen kummaltakin puolelta. Kuvaajalta edellytetään toisen tarinalle omistautumista ja aitoa läsnäoloa. On keskityttävä täysin siihen, kuinka toinen tahtoo tulla nähdyksi. Kuvaustapahtuma opettaa toisen ihmisen kokemusten ja toiveiden kunnioittamista sekä tunnetason kohtaamista. Voimauttavan menetelmän keskeisenä ajatuksena on, että kuvaustilanne tarjoaa mahdollisuuden pysähtyä, se opettaa kuvaajaa näkemään kuvattavan hyvyyden, ainutlaatuisuuden ja kauneuden (Savolainen 2009, 217-219).

Ihmisellä on luontainen tarve tulla katseella hyväksytyksi ja tuntea sitä kautta itsensä erityiseksi. Myös ohjaustyössä Tyttöjen Talolla puhutaan rakastavasta katseesta. Tästä hyväksytyksi tulemisen kokemuksesta ja kokonaisena nähdyksi tulemisen tunteesta rakentuu tasapainoinen minäkuva, jonka avulla yksilö kykenee näkemään erityisyyden muissa ihmisissä ja uskomaan arvokkuuteensa, vaikka kohtaisi vastoinkäymisiä (Savolainen 2009, 217-219).

Symbolisen identiteettityön prosessissa keskusteluun pääsevät sellaiset teemat, joita on hankala ottaa esille normaalissa arjessa. Arjessa ilmenee tekijöitä, jotka hankaloittavat syvällisempiin keskusteluihin ryhtymistä, kuten kiireentuntua ja muita velvollisuuksia. Vallitseva tilanne ei välttämättä tunnu oikealta hetkeltä nostaa joitakin asioita esiin, koska ei ole aikaa tai voimavaroja niiden kokonaisvaltaiseen käsittelyyn. Moni saattaa ajatella, ettei tahdo kuormittaa toista. Symbolisen identiteettityön prosessissa työpari on sitoutunut työskentelyyn ja sitoutuminen tuo mukanaan varmuuden siitä että kummallakin prosessin osapuolella on aikaa ja halua yhteiseen työskentelyyn. Koska työskentely on kaksisuuntaista, ei kummankaan tarvitse tuntea huonoa omaa tuntoa siitä että kuormittaisi toista yksipuolisesti.

Parityöskentelynä toteutettu symbolinen identiteettityö opastaa sosiaalisen vuorovaikutuksen perustaitoja, jotka hektisessä arjessa pääsevät helposti unohtumaan. Se kuinka katsoa avoimesti, kunnioittavasti ja hyväksyvästi toista ihmistä ja toisaalta taas tulla itse nähdyksi samalla tavalla, on kokemuksena vaikuttava. Se, että toinen antaa aikaansa kuullakseen sinun tarinasi ja sinä vastavuoroisesti annat aikaasi toisen tarinan kuulemiselle, on asia, johon tarvitsemme harjoitusta. Nykypäivänä ihmiset eivät kohtaa niissä tiloissa, joissa tarinoita sekä jaetaan että vastaanotetaan ja oikeaa dialogia syntyy (Ojanen 2011, 50).

Itselle merkityksellisten kertomusten jakaminen ja toisen tarinoiden vastaanottaminen on intiimiä ja tunnelma on siitä syystä erityisen altis muutoksille. Omakohtaisten tarinoiden työstäminen yhdessä, havainnollistaa sitä seikkaa kuinka usein hyvinkin tarkasti itselle rajattuna pidetty minuus, on oikeastaan hyvin pitkälti dialoginen prosessi. (Hänninen 2003, 22.)

4.4.3 Omakuvan äärelle pysähtyminen

Kaikki ihmistä itseään konkreettisesti tai symbolisesti esittävät kuvat voidaan luokitella omakuviksi. Symbolista identiteettityötä ihmiset tekevät kaikenlaisten kuvien kautta, joihin he jollain tapaa samaistuvat ja tuntevat omikseen. (Seppänen, 2002.) Usein symbolinen työ ei ole tietoista, vaikkakin tietty printti kangaskassissa, tai juliste huoneen seinällä voi olla hyvin selkeä identiteettiä määrittelevä tekijä. Omakuvien kanssa symbolinen työ on tietoista ja näin ollen yksilön omia erilaisia rooleja, puolia ja tunteita on mahdollista tutkia syvällisemmin.

Vaikka omakuvan rakentaminen saattaa olla hyvinkin samankaltaista kuin ulkomuodon tai oman tilan muokkaaminen, prosessissa ihminen pohtii tietoisemmin niitä puolia joita tahtoo itsessään vahvistaa tai todistaa oleviksi. Omaan välittömään olemukseen saattaa olla vaikea tuoda sellaisia elementtejä jotka kiehtovat, mutta tuntuvat samanaikaisesti vierailta, kaukaisilta tai ristiriitaisilta nykyisen minäkuvan kanssa. Kuvan rakentaminen antaa mahdollisuuden hakea oman identiteettinsä rajoja ja kokeilla rohkeammin piilossakin pysytteleviä rooleja. Konkreettinen kuvallinen todiste siitä että, voisin olla tällainenkin, saattaa olla kokemuksellisesti vapauttava oivallus tai askel kohti uudistumista.

Nykykulttuurin pinnalliset arvot ja suomalaisen perinteen nöyryyden malli tuovat omat haasteensa omakuvan katsomiselle. Omakuva kertoo kuvassa olevalle sen, kuinka hän näkee itsensä. Omakuvan kautta ihmisellä on mahdollisuus katsoa itseään silmästä silmään. Omakuva saattaa olla hyvinkin hätkähdyttävä paljastavuudellaan, ja siinä voi peilautua koko elämäntilanne. (Savolainen 2009, 220.)

Omakuvan äärelle pysähtyminen voi olla tie itsensä hyväksymiseen ja auttaa erilaisten persoonallisuuden piirteiden, elämäkokemusten ja tunteiden hyväksymisessä, joka puolestaan luo suvaitsevuuksia koko ympäristön moninaisuutta kohtaan. Oman kuvan katsominen herättää kaikki aistit vastaanottamaan sen mitä itsellä on kerrottavana. Ympäriältä on rajattu ympäristön vaatimukset ja hiljennetty soraäänät. Oman kuvan katsominen voi tarjota intiimin yhteyden sisimpäänsä, jollaista erinäisiin vaatimuksiin saarrettu ihminen harvoin pääsee kokemaan. Se voi tarjota voiman tunteen, joka auttaa selvittämään ja kohtaamaan vaikeat asiat ja hahmottamaan vaadittavat ratkaisut vaikeissakin elämäntilanteissa. Lupa oman kuvan ja itsensä arvostamiseen on vaikea ottaa vastaan, mutta se jakautuu lopulta koko yhteiskunnan voimavaraksi.

Sisäisen tarinan työstäminen kuvaksi tuo kohdattavaksi sellaisia asioita, jotka muutoin voivat tuntua hajanaisilta ja abstrakteilta. Kuvan ja sanallisen kertomuksen symboliikan tulkinnan kautta voi nähdä oman tarinansa ja kuulla oman äänensä. Itseään voi tarkastella etäämmältä, mikä mahdollistaa tarkastelun laajemmassa perspektiivissä. Kun oman tarinansa näkee osana laajempaa kokonaisuutta, asiat näyttävät helpommin oikeissa mittasuhteissaan. Näin on helpompi tarkastella itseään osana ympäristöä, kulttuuria, elämänhistoriaa ja sosiaalisia suhteita. Laajempialaisen tarkastelun myötä oppii paremmin suvaitsevaisuutta ja lempeyttä itseään kohtaan. Oppii hy-

väksymään vajavaisuuksia ja arvostamaan vahvuuksia. Tarinallisen kokonaisuuden rakentumisen myötä syy- ja seuraussuhteet hahmottuvat ja ymmärrys itseään kohtaan kasvaa.

Valokuvalla on perinne tehdä tilanteista merkityksellisiä. Se, että itselle merkittävä tarina ja toive tulla nähdyksi tietyllä tavalla kuvataan, on jo lähtökohtaisesti arvokkaana pidetty asia. Se auttaa näkemään itsensä ja oman tarinansa kohtaamisen arvoisena ja samoin toisen eli sen, jota itse kuvaa.

4.4.4 Kuvan reflektointi sanalliseen muotoon

Kuvaa kirjoitettaessa sanalliseen muotoon kertomus otetaan ikään kuin uuteen käsittelyyn. Konkreettinen uusi väline ja menetelmä tarjoavat mahdollisuuden moniulotteisempaan tulkintaan, kuin se, että samaa kertomusta käsiteltäisiin uudelleen saman tekniikan kautta. Uuden menetelmän käyttöönotto tuo myös prosessiin enemmän mielenkiintoa ja luo tunteen siitä että asioiden suhteen liikutaan eteenpäin.

Savolaisen mukaan kuvaa ei kuulu eikä tarvitse sanallistaa tai nimetä. Sen sijaan ohjaustoiminnan valokuvatyöpajassa kuvan reflektoinnin ja sanallistamisen tarkoituksena on syventää kokemusta kohti refleksiivisyyttä. Eri menetelmien kautta pyritään refleksiiviseen tilaan, jossa ollaan jatkuvassa suhteessa omaan minuuteen sekä ympäristöön. (Honkala 2015.)

Sanallisella ja kuvallisella kielellä katsotaan olevan kiistämätön yhteys. Amerikkalaisen tutkijan Richard Sinatran (1989) mukaan jo yksilönkehityksessä verbaalisen ja nonverbaalisen lukutaidon katsotaan olevan toistensa ehto ja edellytys (Seppänen 2002, 142). Tästä syystä voidaan olettaa, että sanallisella ja kuvallisella kerronnalla on erityislaatuiset valmiudet toimia toistensa tulkintasyvyyden parantajina.

4.4.5 Tarinan jakaminen

Hännisen tarinallisen kiertokulun teoriassa, Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmässä sekä Seppäsen visuaalisessa lukutaidossa vuorovaikutuksella on merkittävä osuus. Näin on ollut myös opinnäytetyöni symbolisen identiteettityön prosessissa.

Omaa tarinaa on jaettu useassa kohdassa. Suunnitteluvaiheessa tarinallista historiaa ja omakuvan alustavaa idea käytiin läpi parin kanssa. Yhdessä mietittiin parhaita mahdollisia tapoja vision toteuttamiseen ja kuvaaminen suoritettiin tiiviissä yhteistyössä. Kuvausprosessin jälkeen valmiit omakuvat esiteltiin työpajassa koko ryhmälle ja työskentelyä käytiin läpi yhdessä. Kurssin lopussa jokaisen osallistujan itse valitsemista kuvista rakennettiin julkinen näyttely, joka laajensi keskustelua ryhmän ulkopuolelle.

Jakamisen ja vastaanottamisen kautta tarinat polveilivat, syventyivät, laajenivat ja saivat jatkuvasti uusia ulottuvuuksia.

5 AINEISTON ANALYYSOINTI

Tässä luvussa liitän opinnäytetyöni osaksi fenomenologista tutkimusta ja tulkitsen aineistoa semiotiikan keinoin. Tämän jälkeen tuon mukaan teoriakehityksen, jonka valossa tarkastelen tulkinnassa havaittuja merkityksiä.

5.1 Merkitysten tutkimisen lähtökohdat

Opinnäytetyössäni käytän Vilma Hännisen tarinallisen kiertokulun teoriaa lähinnä havainnollistamaan sitä, kuinka tarinat muodostavat tietoisuutemme historiasta, kulttuurista, toisista ihmisistä sekä itsestämme. Tarinallisen kiertokulun näkökulmasta olen tarkastellut identiteetin rakentumista tarinoiden kautta. Havaintoja on syntynyt sekä työ- ja harjoittelu kokemuksemi aikana Tyttöjen Talolla sekä oman henkilökohtaisen symbolisen identiteettityöprosessini myötä. Koska päädyin opinnäytetyössäni kääntämään asetelman niin, että tutkin ohjaajan identiteettityöprosessia ja sen merkityksiä aineistonani oma henkilökohtainen symbolinen prosessi, tutkimus on näin ollen fenomenologinen. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimusperinteessä ihminen on sekä tutkimuksen kohteena että tutkijana (Varto 1992).

Fenomenologia tutkii kokemuksia, ja identiteettityö muotoutuu nimenomaan yksilön kokemuksesta. Inhimillinen kokemus puolestaan muotoutuu merkitysten mukaan, ja näin ollen olen päätenyt avaamaan prosessin omakuvia sekä reflektiotekstejä semiotiikan keinoin. Semiotiikka tieteenä tutkii merkkejä, esimerkiksi kirjoitusta, symboleita ja kuvia, näkökulmanaan merkityksen muodostuminen (Seppänen 2002, 175). Merkitysten muodostumisella on havaittavissa yhteys ympäristöön, kuten tarinallisella kiertokululla. Merkitysteorian mukaan ne merkitykset, joiden valossa todellisuus meille näyttää, eivät ole synnynnäinen osa meitä, vaan ovat lähtöisin siitä yhteisöstä jossa kukin henkilö kasvaa ja kehittyy. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Semiotiikka, kuten muukin kulttuuritutkimus, pyrkii tarjoamaan käsitteitä arkisten merkitysten ymmärtämiseen, mahdollisesti hieman etäämmältä, kauempaa tarkasteltuna (Seppänen 2002, 176). Semioottisen tarkastelun tuoma etäisyys helpottaa henkilökohtaisten kuvien moniulotteisempaa tarkastelua ja mahdollistaa sellaisten havaintojen tekemisen, johon ei ole kuvaustilanteessa tietoisesti pyritty, mutta jotka vaikuttavat kuvan katsomiskokemukseen.

Ihmisellä on luontainen halu esittää merkityksiä non-verbaalisesti, luovasti ja symbolisesti. Visuaalinen lukutaito on kyky tulkita kuvallisia esityksiä, tuottaa niitä ja kommunikoida niiden avulla. Visuaalinen lukutaito ei ole ainoastaan visuaalisen todellisuuden ja katseen kohteen ymmärtämistä vaan kysymys on kaksisuuntaisesta voimasta, yhtä tärkeää on ymmärtää kuinka toisten katseet vaikuttavat omaan minuuteemme ja identiteettimme rakentumiseen. Katse on sidos joka rakentaa sekä subjektien välistä vuorovaikutusta että vuorovaikutuksen osapuolten minuutta. (Seppänen 2002, 170.)

Aivan kuten sosiaalinen tarinavaranto on syntynyt ihmisten jakamien kertomusten kautta, niin myös visuaaliset järjestykset syntyvät inhimillisen toiminnan tuloksena. Luomalla uusia objekteja, tulkitsemalla niitä ja liittämällä ne osaksi omaa toimintaansa ja tuttuja merkityksiä ihminen rakentaa visuaalista todellisuutta.

Työskentelyprosessiini sisältyi neljä omakuvaa ja reflektiotekstiä. Työn sirpalemaisuuuden ja liiallisen laajuuden välttämiseksi päädyin kuitenkin rajaamaan aineistoani ja analysoimaan opinnäytetyössä ainoastaan ensimmäistä omakuvaa ja siitä kirjoitettua tekstiä. Näin ollen pystyin säilyttämään johdonmukaisuuden sekä selkeyden työssäni. Ensimmäisen kuvan (ks. kuva 1) kohdalla työskentely on ollut kokonaisvaltaisinta, koska se kuului osana valokuvatyöpajan kurssisuoritukseen. Kokemukseni ja havaintoni työskentelystä perustuvat kuitenkin laajempaan aineistoon ja useamman kerran prosessin toistaneena pystyn tuomaan kokonaisvaltaisemmin esille kuvallisen ja sanallisen identiteettityön merkityksiä. Pidän useamman kuvan kanssa työskentelyä tärkeänä symbolisessa identiteettityössä. Erilliset omakuvat voivat näyttää erilaisia puolia. Pitkäjänteisempi työskentely voi paljastaa syvempiä, piilossa pysytteleviä teemoja. Useamman kuvan sarjalla voidaan myös helpommin havaita muutoksia ja nähdä kehityssuuntia.



KUVA 1 Tarina, jonka sisällä on tarina. Kuvaaja: Heidi Laaksonen

Aineiston semioottisen tarkastelun jälkeen tuon mukaan teoriakehyksen, jonka kautta tarkastelen materiaalia. Voidaan puhua teoriaohjaavasta analyysistä. Teoriaohjaavassa analyysissä on teoreettisia kytkeitä, mutta niiden tarkoitus on lähinnä toimia apuna analyysin etenemisessä (Tuomi & Sarajarvi 2009, 95-96).

5.2 Alustavaa merkitysten analyysia

Voimauttavan kuvan suunnittelun alkuvaiheista lähtien halusin kuvausympäristön kertovan kestävydestä, luonnon ja rakennetun ympäristön yhteen sulautumisesta ja elämästä rinnakkain. Tahdoin taustalle graniittiseinä. Kivi kestää ajan hampaan puremaa. Myös suomen kielen vertaus ”kova kuin kivi” kertoo kestävydestä. Kivellä on myös luotettavuuteen liitettäviä ominaisuuksia. Suomen kielessä käytetään vertausta peruskalliosta, kun halutaan korostaa jonkin asian vakautta. Suomen peruskallio on osaksi graniittia, ja graniitti on Suomen kansalliskivi. Kiven luonteessa on myös jotakin ajatonta, epäorganaisena aineena siinä on sellaista pysyvyyttä, jota elollisen luonnon ei ole mahdollista saavuttaa.

Luonnon kierto ja kevät tuo kuvaan omat viestinsä. Kevät mielletään yleisesti orastavaksi, kukkaan puhkeamisen ja uudelleen syntymän ajaksi. Symbolisesti se heijastaa odotusta, jonka voi yhdistää elämäntilanteeseen valmistumisen kynnyksellä ja uuden alkuun. Toisaalta kevätaika on myös kii-reistä aikaa ja monen kohdalla äkilliseen valonmäärän lisääntymiseen on vaikea sopeutua. Kevääseen liittyvät ristiriidat, lämmin auringonpaiste, kylmä maa, ilo, masennus jne. Luonnosta syntyvät kontrastit vahvistavat kuvaan rakennettujen elämäntilannetta heijastavien symbolien kontrasteja. Työläisopiskelija-lehti käsissäni on viesti työn ja opiskelun yhdistelmästä, jonka voi kokea hieman ristiriitaisena tai vaikeasti yhteen sovitettuna rooli-parina. Samaan aikaan kuvassa vallitsee tasapaino. Värimaailma on harmoninen, sävyt sulautuvat toisiinsa, kuvattavan asento on vakaa ja ilme kasvoilla levollinen.

Voimauttavan valokuvan menetelmässä kuvauspaikka nähdään merkittävänä osana kuvaa sekä kuvaustilanteen että itse kuvan kautta. Tässä kuvassa kuvauspaikalla ei ollut elämänhistoriaan linkittyviä arvoja, mutta se edusti sattumanvaraisella löytymisellään sitä hektisyyden teemaa, joka elämäntilanteessa oli läsnä. Kuvan tausta muodostui oikeastaan vasta kuvaa rajattaessa, jolloin reunamilla oleva häly pyyhkiytyi pois kuvasta. Ylimääräisten impulssien rajaaminen ja keskukseen syventyminen muodostuikin lopulta kuvan oleelliseksi viestiksi. Kuva edustaa pysähtymistä, josta kertoo myös avatut kengännauhat, sisäisen rauhan löytämistä kiireisen arjen keskeltä, oman mukavuusalueen laajentamista ja tietoista läsnäoloa. Toisaalta kuva on myös eräänlainen kertomus ajastamme. Aika rientää, täytyykö meidän?

Kuvassa on havaittavissa geometrisiä linjoja. Graniittinen paasi on suorakulman muotoinen. Pystysuora laastisauma erottaa kuvattavan paasista ja kivijalan ja paasin välissä kulkee vaakasuora laastisauma joka halkaisee kuvattavan keskivartalon kohdalta kahtia. Näillä linjoilla on kuvan tarinan kannalta merkitystä. Suorakulmainen graniittipaasi symboloi yhteiskuntaa, sen jokseenkin säännönmukaista ja stabiilia rakennetta. Pystysuora laastisauma jakaa kuvattavan pienemmälle alueelle kivistä. Kuvattava on osittain paasin sisällä ja toisaalta rikkoo myös sen rajoja.

Graniitin pinnassa on myös huomattavissa kulkevan hieman vaaleampi, punertavan sävyinen ”suoni”. Suoni laskeutuu kivessä alaviistoon ja kohdistuu maassa seisovaan maatuskaan, ikään kuin osoittaakseen tätä. Maatuska onkin tärkeä elementti kuvassa, kuvan sydän.

Seuraava reflektiotekstikatkelma konkretisoi elämän situaatiota kuvaushetkellä, minuuden tarkempaa hahmottumista ja henkilökohtaisten tarpeiden hyväksymistä. Katkelma tuo esille tilanteen, jossa tarinan merkitys ja siihen syventyminen vahvistuu.

Työn ja opiskelun ristitulessa, suorituskeskeisyydessä ja huolien myötäelossa kadottaa helposti itsensä ja oman tarinansa. Tarinani on kuitenkin kuvassa, se piileksii vieressäni istuvan maatuskan sisässä. Rosa Liksom kertoo Kirjasto 10:n -aulan julisteessa maatuskasta, jonka sisällä on tarina, jonka sisällä on tarina, jonka sisällä on tarina... Tämän kuvan babuškan löysin kotimatalla Hämeenlinnan juna-aseman viereiseltä kirpputorilta, samaan aikaan lehden kanssa, ja huomasin sen olevan maho. Ei yhtään mummoa, ei yhtään tarinaa sisällään. Se oli aika täyttää.

Kuvan viestille olennaista on että se on kuvattu ulkona. Olen osallinen ulkomaailmaan mutta keskityn myös omaan juttuuni. Halusin olla kosketuksessa maahan ja tulla kuvatuksi kuin kerjäläiset, koska tahdoin tulla nähdyksi haavoittuvana, enkä ainoastaan kannattelijana. Katseeni kohdistuu muualle, keskittyy, mutta tarinani katsoo suoraan kohti kameraa, rehellisenä. Vaakatasossa kuvan lävistää laastisauma, joka halkaisee myös kehoni kahtia. Tämä kuvaa maskuliinista ja feminiinistä puoltani. Myös fyysisesti ruumiini jakautuu vahvaan alavartaloon ja hentoon ylävartaloon, lujaan runkoon ja huojuvaan latvaan. Alaosassa on vahvat jalat ja järeät kengät, joilla kuljetaan pitkiä matkoja. Yläosassa on herkempää, sieltä valuu elämän suolaa ja varisee kuolleita hiuksia kuin lehtiä.

Katsoja saattaa pitää maatuskaa irrallisena objektina, mutta se ei ole sitä. Siellä on se sisältö jonka tärkeät ihmiset elämässäni tulevat avaamaan. Kuvaussessio on toteutettu nopeasti ennen työvuoron alkua. On kuitenkin tärkeä löytää sisäinen rauha kaaoksenkin keskellä. Vaikka kohta täytyisi jo juosta, minä olen nyt tässä ja tässä on hyvä.

Jos sanoisin jotakin maatuskan avaajalle, se voisi olla esimerkiksi: ”Hajoamalla käsivarsillesi valitsen itselleni kodin”.

(Ote omakuvan reflektiotekstistäni.)

5.3 Lähempää semioottista tarkastelua

Paradigma on yksikköjoukko, jonka yksiköillä on oltava yhdistäviä ominaisuuksia, jotta ne voidaan määritellä kuuluviksi samaan paradigmaan. Paradigmaattisten valintojen seurauksena syntyy *syntagma*. (Seppänen 2002, 181.) Kuvan merkittävimmät paradigmaattiset valinnat ovat maiharit kenkien paradigmatista ja nuttura kampausten paradigmatista. Nämä kaksi elementtiä ovat kuvattavan kohteen kehon päätepisteissä, joka konkreettisestikin viestittää elementtien ilmentävän kahta erilaista, jopa vastakkaista puolta. Puolet voidaan karrikoidusti jaotella maskuliinisuuteen sekä feminiinisuuteen.

Kuvan paradigmaattiset valinnat vaikuttavat valokuvan konnotaatioihin. Fisken määritelmän mukaisesti konnotaatio ”kuva vuorovaikutusta, joka syntyy kun merkki kohtaa käyttäjiensä tuntemukset tai mielenliikkeet sekä kulttuuriset arvot”. (ks. Seppänen 2002, 181-182.) Maihareihin liitetään samoja ominaisuuksia kuin maskuliinisuuteen, kuten kestävyyttä ja rohkeutta. Maihinnousukenkien historiallinen sidos Normandian maihinnousuun korostaa myös maskuliinisuuden symboliikkaa. Perinteisen ajatusmallin mukaisesti pitkien hiuksien sitominen nutturalle voi edustaa toisaalta taas feminiinisyttä. Tämä jaottelu on yleistys, mutta sen myötä päästään syvällisempään tulkintaan. Maskuliinisuuden pään voi yhdistää järkeen sekä käytäntöön ja feminiinisuuden pään tunteeseen sekä teoriaan.

Symbolisten tulkintojen hakemista voi jatkaa loputtomiin. Symbolisia arvoja voi liittää myös erilaisiin kulttuurillisiin henkilöihin. Vaelluskengän voi yhdistää esimerkiksi vapautta, yksilöllisyyttä ja sitoutumatonta kulkurimyyttiä ilmentävään Nuuskamuikkuseen, kun taas pitkät hiukset voivat viitata esimerkiksi Grimmin Veljesten Tähtäpäätä-satuun, jossa ilkeä noita telkeää neidon linnan torniin, josta tämä heittää palmikoidut hiuksensa maahan toivoen että prinssi hänet pelastaisi. Keskittymättä sen enempiä sukupuolierotteluun, näiden hahmojen keskinäisten erojen kautta voidaan oivaltaa vapauden ja riippumattomuuden kaipuu ja toisaalta läheisyyden tarve, joka ilmenee kasvavana ristiriitana myös länsimaisessa kulttuurissa (ks. Ojanen 2011 39-41). Omakuvan tarkastelussa tulkinnalla ei pyritä yleispätevyyteen, vaan on oleellista, mitä tulkinnalla avautuvat symbolit merkitsevät subjektiivisesti.

Kuvasta on luettavissa useampia myyttejä. Edellä jo käsiteltiin kevääseen liitettäviä myyttisiä symboleja, jotka tuovat esiin elämässä vallitsevaa tilaatiota kuvaushetkellä. Kuvassa vastakkain asettuvat myös myytti individualistisesta suoriutujasta ja kerjäläisestä, jotka symboloivat yksilön tilaa. Yksilön minuuteen pureutuvat myös myytit maskuliinisuudesta sekä feminiinisydestä. Suomalaisuuden myytti tulee esille yhteiskuntaa edustavan graniitti-symboliikan kautta. Maatuskan symboliikka liittyy lähinnä kulttuurilliseen perinteeseen naapurimaassamme Venäjällä. Maatuskan sisäkkäisten hahmojen muodostama puunukke symboloi jatkuvaa elämää. Perinteisenä matkamuistona se voi myös kuvata matkantekoa ja muodostaa näin yhteyden vaelluskenkien symboliikkaan. Sisäkkäinen, kerroksellinen rakenne, ilmentää myös yksilön sisäisen tarinan rakennetta ja mikä kuvailisi paremmin tarinallista kiertokulkua kuin tämä jatkuvuuden symboli.

Maatuska on kuvan sydän. Sydän-metafora korostaa tarinan merkitystä. Sydän ei tässä tapauksessa tarkoita verta pumpaavaa lihasta vaan kokonaisuuden keskipistettä. Metaforalla maatuska ja sen sisällä oleva tarina asetetaan kuvan tärkeimmäksi elementiksi.

5.4 Merkitykset tarinallisen kiertokulun teoriakehyksessä

Kuvan vastakohtaisuuksia tarkastellessa voidaan nähdä kaksi ihmisen perustarvetta: halu kehitykseen ja toisaalta juurille palaamiseen. Kehitys mahdollistaa irtaantumisen, riippumattomuuden ja luo vapautta, mutta on ongelmallista, mikäli yksilöllä ei ole tarttumapintaa mihinkään. Juuret eivät

ole ainoastaan kotiseudussa, vaan yhteisessä kertomuksessa (Ojanen 2011, 51). Lisääntynyt liikkuvuus, sosiaalisten verkostojen laajeneminen ja hajautuminen (Gergen 1991) on edesauttanut ihmisiä kehittämään useampia minuuksia ja toisistaan erillisiä tarinallisia kokonaisuuksia (Hänninen 2003, 43). Useat minuudet voivat laajentaa mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös tehdä minuuden hajanaiseksi.

Ojanen (2011, 51) korostaa, kuinka tärkeää on olla omalla tarinallaan osa suurempaa kertomusta. Se luo yksilöön varmuutta siitä että on kulkemassa oikeaan suuntaan. Usein ihmiset tarvitsevat kertomuksilleen vahvistusta tai ne jäävät liian avoimiksi. Valmiit kertomukset saattavat olla rajoittavia, mutta toisaalta ne helpottavat omaa etsintää. (Ojanen 2011, 51.) Kuvattavan sijoittuminen osittain graniittipaasin eli yhteiskunnan sisäpuolelle ja osittain ulkopuolelle konkretisoi kiinnittymistä ja irtaantumista, yhteiseen kertomukseen sitoutumista ja toisaalta siitä laajentumista. Ojansen määrittelemän suuren kertomuksen voi ajatella sellaisena maaperänä johon ihminen on juurtunut, mutta josta hän voi lähteä kasvattamaan versojaan eri suuntiin.

Kuvan asetelma, rajaus, kuvakulma ja kuvattavan asento viittaa kerjäläisyyden myyttiin. Nyky-yhteiskunnan itsenäinen ja individualistinen suorittajaksi voidaan nähdä kerjäläisen vastakohtana. Riippuvaisuuden ja riippumattomuuden tematiikka on esillä kuvassa. Toisaalta kuvattava suorittaa moninaisia roolejaan yhteiskunnassa ” pärjäten ” ja velvollisuuksistaan suoriutuen, mutta samanaikaisesti ”kerjäten” kolikoiden kilahtamista ja huomion kiinnittämistä hänen kerjuukuppiinsa, maatuskaan, jonka sisällä on hänen tarinansa.

Kuvasta voi löytää satiirin piirteitä. Itsenäisen suorittajaksi ja avusta riippuvaisen kerjäläisen roolien käänteisyyden myötä vallitseva arvojärjestys kääntyy pääläelleen. Rajojen ylittäminen ja tilanteiden kääntäminen ympäri ovat osa ajankuvaa, merkinä katsantokannan avartumisesta ja suvaitsevaisuuden lisääntymisestä ja toisaalta myös roolien hajoamisesta. Kulttuurisessa tarinavarannossa on löydettävissä erilaisia kategorioita erilaisille ihmisryhmille. Oman kategorian tarinatyypistä poikkeaminen ja epätyypillisen tarinan omaksuminen elämänsä malliksi vaatii rajojen ylittämistä omien ajatustottumusten sekä muiden odotusten osalta. Oman elämän tulkintaan ja ymmärrykseen opastavia tarinamalleja esiintyy usein samanlaisia kokemuksia omaavien ihmisten parissa. Ihmiselle voi aiheuttaa suurta epätoivoa, mikäli omille kokemuksille ei löydy kulttuurillista vastinetta. (Hänninen 2003, 51.)

Rooleissa ja niiden hajoamisessa on sekä hyvät puolensa että haasteensa. Rajojen hämärtyminen voi aiheuttaa hämmennystä, totutuissa raameissa on helppo toimia, mutta toisaalta se voi edesauttaa syvempää ymmärrystä ja inhimillistä tasa-arvoisuutta. Tiedostaminen lienee oleellisinta. Roolit helpottavat toimintaamme yhteiskunnassa ja näin ollen niillä voi ajatella olevan paikkansa, mutta toisaalta yhtä tärkeää on niiden ylittäminen ja kyseenalaistaminen. Omakuvassani symboliset roolit toimivat esimerkkeinä, jotka tuovat esille ihmisen perustarpeita itsenäisyyteen ja yhteisöllisyyteen, antamiseen ja vastaanottamiseen, ne konkretisoivat ihmisten välistä kohtaamista

kaksisuuntaisena vuorovaikutuksena, jossa on osattava ojentaa kätensä toista kohti.

Kuvan asetelman voi nähdä työidentiteetin, opiskelijaidentiteetin ja henkilökohtaisen identiteetin sekoittumisena, hajanaisuutena tai ristiriidan kokemuksena. Toisaalta kuvattavan kasvoilta voi lukea tilanteen rauhallista ja hyväksyvää hallintaa, tyytyväisyyttä sekä levollisuutta. Myös kuvattavan asento on luonteva ja vakaa, jalat ovat tukevasti maadoittuneet, mutta toisaalta katse on suunnattu alaviistoon ja ainoastaan maatuska katsoo suoraan kameraan. Kuvattavan katse keskittyy Työläisopiskelija-lehden lukemiseen, joka on viittaus elämäntilanteeseen, jossa työssä käynti ja opiskelu sanelevat elämänrytmin. Samaa aikaan kuvattavan tarina maatuskan sisällä, mikä viittaa henkilökohtaiseen identiteettiin, tahtoo tulla kohdatuksi.

Kuvassa työhön ja opiskeluun liittyvä minuus ja oma tarina ovat erillään toisistaan ja ne katsovat eri suuntiin. Tämän voi tulkita työ- ja opiskeluidentiteetin vallitsemisena ja henkilökohtaisen identiteetin torjumisena. Identiteetin mahdollinen hajautuminen on hyvä tiedostaa. Tiedostamisen myötä kykenee paremmin suuntaamaan huomiota tarvittaville alueille ja havainnoimaan kuinka erilaiset roolit vaikuttavat eheyden kokemukseen. Vaihtelevat roolit eivät ole ainoastaan haaste vaan ne voi kokea myös vapauttavina. Näin yhdelle elämänalueelle ei kasaannu kohtuuttomasti paineita.

McAdams tulkitsee myös, että ihmisen ”persoonallinen myytti” sisältää yhden tai useamman imagon, jossa tiivistyy ihmisen käsitys omasta itsestään (Hänninen 2003, 52-53). Imagon taustalta on mahdollista löytää arkkityypisiä myyttisiä hahmoja. Aineiston kuvasta voi tulkita useamman ristiriitaisen arkkityypin taistelun. Yhden arkkityypisen luokittelun perusteella (kts. Norkola 1995) kuvan tarinasta voi löytää vaeltajan, orvon ja marttyyrin vastakkain asettelua. Vaeltaja, jota vaelluskengät edustavat, symboloi ideoita, luovuutta, vapautta ja erilaisuutta. Toisaalta vaeltajan ominaisuuksiin kuuluu myös juurettomuus ja ulkopuolisuuden tunne. Vaeltajuus näkyy kuvassa muun muassa katseen kohdistamisessa alaspäin, omaan tilaan hakeutumisen ja syventymisen. Toisaalta Maatuskan symboloivalta piilotasolta kumpuava tuentarve viittaa orvon arkkityypiin, jossa itseensä käpertyminen voidaan nähdä eräänlaisena puolustusmekanismina. Suorittamisen kautta tilanteessa on nähtävissä myös marttyyrin arkkityyppi, jonka ongelmana on että aggressiot ja emootiot eivät pääse purkautumaan. Imagossa konkretisoituu ihmiselämän jatkuvassa jännitystilassa olevat perusteemat: pyrkimys erillisyyteen sekä pyrkimys yhteisyyteen (Hänninen 2003, 52-53).

Sosiaalinen vuorovaikutus on omiaan muovaamaan sisäistä tarinaa uusien näkökulmien myötä, mutta kuvan asetelmassa subjekti ikään kuin odottaa toisen osapuolen avaavan maatuskan, vaikka keskittyy itse lehden lukemiseen. Jos ihminen jakaa sosiaalisesti ainoastaan sellaisia tarinoita, jotka myötäilevät muiden odotuksia, on mahdollista, että hänen minäkertomuksensa etäänntyy sisäisestä tarinasta. Rajoittunut kerronta hyvin todennäköisesti tuottaa myös rajoittunutta ymmärrystä, mikä saattaa myös ulottua rajoittuneeseen elämään. (Hänninen 2003, 55-57.)

6 SYMBOLISEN IDENTITEETTITYÖN VAIKUTUKSET

Tässä luvussa käsitellään ohjaajan symbolisen identiteettityön merkitystä sukupuoli- ja kulttuurisensitiiviseen ohjaustyöhön Tyttöjen Talolla. Identiteettityön merkitystä pohditaan tarinalliseen historiaan tutustumisen, vuorovaikutuksellisen työskentelyn, omakuvan äärelle pysähtymisen ja tulkinnan, tarinan jakamisen ja prosessimaisen työskentelyn kautta sekä reflektoiden sanallisen ja kuvallisen aineiston tulkinnan merkityksiä suhteessa oman ohjaajuuden kehitykseen ja ammatilliseen kasvuun.

Kuten tarinallisen kiertokulun teoriassa, myös opinnäytetyöni identiteettityöskentelyssä on kyse yksilöllisestä prosessista jonka muotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa yhteisöön, ympäristöön ja kulttuuriin. Henkilökohtaisesta aineistosta nousseita tulkintoja voidaan kuitenkin tarkastella ammatillisen kasvun ja identiteetin kehittymisen yleisessä kehyksessä.

6.1 Tarinallisen menetelmän kokonaisvaikutukset

Tarinallisen työskentelyn kautta kertomukset muodostavat niin sanotun kartan, jonka avulla yksilö ymmärtää omaa sisäistä tarinaansa kokonaisvaltaisempana ja selkeämpänä. Kertomukset linkittyvät toisiinsa ja muodostavat yhteyksiä, joiden avulla hahmottaa paremmin asioiden välisiä syy- ja seuraussuhteita. Ymmärryksen avulla on mahdollista löytää itsestään uusia ominaisuuksia sekä puolia ja kehittyä haluamaansa suuntaan. Kokonaisuuksien oivaltaminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisukykyä ja näin ollen haasteista selviäminen osoittautuu helpommaksi. Tarinallisen työskentelyn avulla on helpompi hahmottaa oma arvomaailmansa, halujensa ja arvojensa suhde sekä oivaltaa kokonaisuudessaan se tarina, jota pyrkii elämässään toteuttamaan.

Omasta itsestään lähtevä ymmärrys ulottuu ymmärrykseksi myös muita kohtaan. Ohjaustyössä oman elämänsä kokonaisvaltainen tiedostaminen antaa eväitä myös ohjattavien elämäntilanteiden selkeämpään ymmärtämiseen. Kokonaisuuksien ja syy-seuraussuhteiden hahmottaminen on tärkeä taito varsinkin pitkäkestoisessa ohjaustyössä sekä yksilötasolla että ryhmätoiminnassa. Tarinallisen työskentelyn kautta tiedostetut henkilökohtaiset arvot, halut sekä pyrkimykset heijastuvat myös ohjaustyöhön. Omien arvojen, halujen sekä tavoitteiden ollessa linjassa ammatillisen identiteetin kanssa on mahdollista ylläpitää motivaatiota suhteessa työhön. Koska ohjaustyötä tehdään omalla persoonalla, on näin ollen perusteltua, että myös työssä kehittyminen on suhteessa henkilökohtaiseen kehitykseen. Tarinallisen työskentelyn avulla voi hahmottaa identiteetin eri osa-alueiden väliset ristiriitaisuudet, epätasapainon kokemus tai muut negatiiviset tuntemukset. Tunteet tulevat työskentelyn aikana tietoisiksi ja paikallistetuiksi ja näin ongelmiin on helpompi etsiä ratkaisuja. Usein pientenkin muutoksien kautta pystytään palauttamaan eheyden kokemus. Ilman tilanteen tiedostamista turhautuminen tai muu paha olo näyttäytyy epämääräisenä, jolloin tilannetta on vaikeampi purkaa.

Tarinallinen prosessi toimii ajan jäsentäjänä, jossa menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus muodostavat kokonaisuuden. Tulkinnalla on prosessissa merkityksellinen rooli, koska sen avulla menneisyyden tapahtumia voi katsoa uudessa valossa ja luoda uudenlaisia tarinoita. Näin tapahtumat saavat tulkinnan kautta uuden arvon. Negatiiviseksi mielletty osa elämänhistoriaa voi saada positiivisia arvoja sen kautta millainen vaikutus tapahtumalla on ollut yksilön kehitykseen. Tulkinnat auttavat asioihin suhtautumisessa ja niiden avulla ihminen pystyy paremmin suuntautumaan tulevaisuuteen, laatimaan uusia suunnitelmia, tavoitteita, visioita sekä unelmia. Tulkinnan merkityksen oivaltaminen on mielestäni yksi keskeisimpiä asioita terapeutisessa ohjaustyössä, jossa pyritään asiakkaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Ongelmien tiedostaminen ja paikantaminen ovat lähtökohtia asioiden käsittelemiselle. Nuorten kohdalla identiteetin kehitys on vilkkaimmillaan ja kasvun myötä elämä on monella tapaa murroksessa. Erityisesti tässä kasvuvaiheessa tarinallisen työskentelyn ja symbolisen identiteettityön avulla voidaan kääntää negatiivisetkin kokemukset osaksi identiteetin kasvua sekä minuuden kehitystä ja saavuttaa näin eheyden kokemuksia, joiden myötä aikuiseksi kasvamisen prosessia voidaan helpottaa sekä ehkäistä katkeruuden tunteita.

6.2 Tarinalliseen historiaan tutustuminen

Sukupuoli- ja kulttuurisensitiiviseen tyttötyöhön kuuluu kehitysteorioiden tuntemus sekä tuntemus suhteessa omaan itseensä ja tarinaansa. Ohjaajan on hyvä olla tietoinen omasta historiastaan ja kulttuurisista arvoistaan, koska tietoisuuden myötä minuuksella kehittyy hyväksymään oman arvomaailman rinnalla myös vaihtoehtoisia näkemyksiä. Mikäli ohjaajan oma tarina näyttäytyy hänelle itselleen epämääräisenä, myös suhtautuminen ympäristöön voi olla epä johdonmukaista. Ohjaajan oman identiteetin eheyden tärkeyttä ei turhaan painoteta terapeutisessa ohjaustyössä. Työssä prosessoidaan yhdessä asiakkaiden tarinoita ja mikäli ohjaaja ei ole sinut itsensä ja omien lähtökohtiensa kanssa vaativa työ voi ajaa oman identiteetin kriisiin. Ymmärrys ja hyväksyminen muita ihmisiä kohtaan tulevat sen myötä, kun on ensin ymmärtänyt ja hyväksynyt itsensä.

Omaan tarinalliseen historiaan tutustuminen auttaa myös hahmottamaan elämää laajemmassa kokonaisuudessa. Aiempiin elämänvaiheisiin palaaminen ja merkittävien tapahtumien ja tilanteiden käsittely auttaa hyväksymään erilaisia tunteita herättäneet tapahtumat osaksi omaa tarinaa ja minuuden kehitystä. Oman tarinallisen kokonaisuuden hahmottaminen auttaa asiakkaiden tarinoiden hahmottamista ohjaustyössä. Erilaisten elämäntilanteiden läpikäyminen auttaa ohjaajaa ymmärtämään, millaisia emotionaalisia kokemuksia voi nousta myös asiakkaassa. Omien kokemusten käsitteleminen luo herkkyyttä myös toisen kokeman huomioimisessa ja oman prosessin kautta on mahdollista auttaa asiakasta oivaltamaan niitä asioita ja keinoja, jotka auttavat kipeiden kokemusten hyväksymisessä.

6.3 Vuorovaikutuksellinen työskentely

Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisessä työssä painotetaan jokaisen yksilön arvokkuutta ja oikeutta olla juuri sellainen kuin on ja pyritään löytämään jokaisen yksilölliset vahvuudet. Vuorovaikutuksellisen työskentelyn kautta opitaan sitoutumaan prosessiin työparin kanssa, kuulemaan ja ottamaan vastaan toisen tarina ja vastaavasti jakamaan omansa. Työskentelyn kautta hahmottuu millaista on toisen ihmisen aito kohtaaminen ja kohdatuksi tuleminen. Kokemuksen myötä kohtaamistilanteelle muodostuu uusia merkityksiä ja opitaan huomaamaan erilaisten asioiden vaikutuksia ihmisten välisissä suhteissa. Symbolisen identiteettityön vastavuoroisessa työskentelyssä, jossa roolit vaihtuvat, opitaan ymmärtämään myös toisen osaa.

Vuorovaikutuksellisen työskentelyn, toiseen keskittymisen ja hänen tarinansa vastaanottamisen myötä saa erityisen kokemuksen siitä millaista asiakkaan hyväksyvä kohtaaminen voi terapeuttisessa ohjauksessa parhaimmillaan olla. Työskentelyn myötä oppii pienin sanoin, teoin ja elein huomioidaan toista ihmistä. Vuorovaikutuksellisella identiteettityöskentelyllä on myös suotuisia vaikutuksia työyhteisön tiimityössä, jossa on tärkeää tuoda itsensä ja kantansa esiin avoimesti ja samalla kunnioittaa työtovereiden mielipiteitä.

6.4 Omakuvan äärelle pysähtyminen ja tulkinta

Kuvan ja tekstin tulkinta ja merkityksien löytäminen on symbolisen identiteettityön keskeisimpiä asioita. Symbolit ovat yhteydessä alitajuntaan ja mielen syvemmissä kerroksissa piileviin ajatuksiin, joihin on vaikeampi päästä käsiksi. Kuvallisen ja sanallisen symboliikan avulla hajanaiset, abstraktit ja tunnepitoiset asiat avautuvat helpommin. Yksilön ajatuksista ja tarpeista muotoutuneen kuvan voi nähdä mielen maisemana. Symboleita avaamalla saadaan erilaisia tulkintoja. Jokaisella symbolilla on oma arvonsa ja merkityksensä ja niitä yhdistelemällä muotoutuu kokonaisuuksia. Tulkinnat voivat tuntua kaukaisilta tai keskenään ristiriitaisilta, mutta päämääränä ei ole absoluuttinen totuus, vaan erilaisten vaihtoehtojen hahmottaminen ja ajatusten jäsentäminen. Symboleiden tulkinnan ja kokonaisuuksien muodostamisen kautta abstraktilta tasolta päästään lähemmäs käytännön tasoa ja löydetään merkitysten yhteys elämään.

Omakeuva tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden kohdata itsensä katseella ja kuulla, mitä itsellä on sanottavana. Terapeuttisessa ohjaustyössä Tyttöjen talolla asiakkaan henkilökohtainen kohtaaminen ja hyväksyvä katse ovat ensimmäisiä askeleita yhteyden luomisessa. Omakuvan äärelle pysähtyessä sama mahdollisuus tarjotaan itselle.

Jokaisen ihmisen olisi hyvä kohdata itsensä säännöllisesti, mutta koen sen olevan jopa edellytyksenä terapeuttistavoitteisen ohjaustyön ammattilaiselle. Oman minuuden hajanaisuus heijastuu välittömästi ohjaustyöhön, ja se näkyy selkeimmin työympäristössä, jossa tilanteet elävät koko ajan ja on vain vähän rutiinien ja roolien tuomaa säännönmukaisuutta. Paineen ja epävarmuuden sietokyky vaatii tasapainoista minuutta ja luottamusta siihen, että pystyy selviytymään ennakoimattomista ja alati muuttuvista tilanteista.

Tilanteiden selvittämiseen tarvitaan rohkeutta kohdata asioita, itseään sekä muita ja reflektoida sekä omaa että yhteisön toimintaa. On osattava antaa kiitosta hyvin hoidetusta työstä ja kohdattava tilanteet, joissa on kenties päädytty vääränlaisiin ratkaisuihin ja uskottava itseensä sekä yhteisöönsä.

Tulkittaessa omakuvien symboliikkaa ei ainoastaan opi tuntemaan itseään, vaan oppii myös hahmottamaan visuaalisia järjestyksiä. Maailma on täynnä erilaisten symbolien tuottamaa tietoa ja merkityksiä. Symbolien merkitys korostuu identiteettiään ja sen rajoja vielä etsivien nuorten yhteisöissä. Symbolien havaitseminen, lukeminen ja tulkitseminen auttaa luomaan syvempiä yhteyksiä myös asiakkaisiin.

6.5 Tarinan jakaminen

Oman tarinansa jakaminen muiden kanssa on ohjaajalle tärkeää. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun ammatillista kokemusta on vielä suhteellisen vähän. Opiskellessa ja valmistuessa ammattiin on näkemykseni mukaan varsin yleistä, että yksilöllä on kuvitelmia siitä, millainen esimerkiksi tässä tapauksessa ohjaajan tulisi olla. Usein nämä mielikuvat ovat epätodellisia ja mahdottomiakin toteuttaa. On hyvä tiedostaa, että ihanne ei koskaan vastaa todellisuutta. Usein ihannekuvaan yhdistyvät ominaisuudet ovat myös osin vastakkaisia, sellaisia, joita ei ole mahdollista löytää yhdestä ihmisestä. Omien vahvuuksien tiedostaminen ja heikompien alueiden kehittäminen on osa ammatillista kasvua, mutta pakonomainen täydellisyyteen pyrkiminen saattaa tehdä työstä raskasta suorittamista, jonka myötä saattaa uuvuttaa itsensä. On myös mahdollista, että äärimmäiseen perfektionismiin ajautuvan vahvuusalueet heikkenevät ja asioiden priorisointikyky huonontuu pyrittäessä jatkuvasti täydellisyyteen.

Oman tarinan, identiteetin sekä minuuden avoin ja rehellinen jakaminen tekee ihmisten kohtaamistilanteista aitoja ja vaikuttaa ilmapiiiriin kokonaisuudessaan. On raskasta pitää yllä sellaista roolia, joka ei tunnu omalta, ja yleensä se on myös turhaa ja näin ollen voimavarojen tuhlausta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikissa tilanteissa tulisi jakaa koko elämäntarinansa. On osattava suojella yksityisyyttään ja ottaa huomioon tilannekohtaiset tekijät. Ohjaajana on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka paljon asiakastyössä jakaa asioita itsessään. Rajanveto ammatillisen identiteetin ja siviiliminän välillä ei aina ole helppoa: on otettava monia asioita huomioon ja silti säilytettävä kokonaisvaltainen minuutensa. Vaikka ohjaajan on hyvä tiedostaa rajat henkilökohtaisen ja ammatillisen identiteetin välillä, niiden ei tule olla ristiriidassa keskenään. Vaikka työssä ei ole tarpeellista puhua kaikista omaan elämään liittyvistä asioista, on nuoria hyvä ohjata tasapuoliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen, jolloin kommunikointi on kaksisuuntaista.

Sosiaalialoilla on vallalla pinttyneitä käsityksiä siitä, millaisia työntekijöiden kuuluisi olla. Vaikka ihmiset tiedostavat stereotyyppien hullunkurisuu-den, tietynlaisen käytöksen ei katsota soveltuvan tietyillä aloilla työskenteleville. Tästä johtuen varsinkin nuori työntekijä saattaa rajata minuuttaan liiksi ja pyrkiä tuomaan esille siloteltua minäkuvaa, joka sopii paremmin yhteen mielikuvien kanssa. Kuten Hänninen toteaa, rajoittunut kerronta

tuottaa hyvin todennäköisesti myös rajoittunutta ymmärrystä, joka saattaa ulottua rajoittuneeseen elämään (Hänninen 2000, 55-57). Mikäli ihminen rakentaa toisille vääränlaista kuvaa itsestään, ei hän koskaan voi tulla ymmärretyksi tai aidosti kohdatuksi. Mikäli ohjaaja ei itse tiedä, millaista on tulla kohdatuksi ja hyväksytyksi omana itsenään, on hyvin hankala ohjata toisia.

6.6 Prosessimainen työskentely

Prosessimaisen työskentelyn kokeminen ja opetteleminen on merkittävä osa ohjaajan ammatillista kasvua. Terapeuttisessa ohjaustyössä asiakkaiden toimintakyvyn, itsenäisyyden, luovuuden ja hyvinvoinnin kehittyminen etenee aina prosessina. Useat ryhmät suunnitellaan tavoitteellisiksi. Tavoitteisiin edetään työvaiheiden kautta. Symbolisen identiteettityön prosessi antaa ohjaajalle eväitä oman tarinansa käsittelyssä, joka mahdollistaa eheämmän kokemuksen minuudesta ja näin vankemman pohjan ammatillisen identiteetin kiinnittymiselle. Identiteettityön kokemus opettaa ymmärtämään prosessimaisen työskentelyn luonnetta ja antaa työkaluja vastaavanlaisten ohjauskokonaisuuksien suunnitteluun ja ohjaamiseen.

Kokonaisuus valottaa myös taideperustaisten menetelmien ja terapeuttisten tavoitteiden mahdollisuudet toimia yhdessä sekä erilaisten tekniikoiden toimivuuden rinnakkain, kuten tässä tapauksessa sanallisen- sekä kuvallisen ilmaisun yhdistelmä osoittaa. Omakohtaisen työskentelyn avulla on helppompaa huomata, millaisten asioiden käsittelemisessä mikäkin menetelmä toimii ja kokeilun kautta uskaltaa ohjaussuunnitelmissaan yhdistää erilaisia menetelmiä rohkeammin. Prosessin itse läpikäyneenä osaa myös paremmin suunnitella ja ryhmitellä ohjattavan kokonaisuuden eri työskentelyvaiheisiin.

6.7 Tulkinnan tuomat oivallukset

Symbolisen identiteettityön kuvallisen ja sanallisen aineiston avaaminen auttoi hahmottamaan konkreettisesti oman elämän situaatiota syventävän työharjoittelukokemuksen jälkeen opintojen loppuvaiheessa. Prosessin avulla tilanteeni valmistumisen kynnyksellä, heikissä vaiheissa, uuden ajan edessä, hahmottui selkeämmäksi. Kokemuksen myötä itseen, omaan ohjaajuuteen sekä ammatillisuuteen syventyminen toi esille vahvuuksia sekä kehitysalueita. Arvokkaimmat oivallukset syntyivät aineiston merkitysten avaamisen ja niiden tulkinnan kautta. Oma arvomaailma, toiveet ja tavoitteet selkiytyivät. Tarkastelun avulla hahmottuivat ne osa-alueet joita tulee pohtia, jotta yhteys identiteetin eri puolien suhteen muodostuisi mahdollisimman toimivaksi. Kokonaisuuden merkitys korostui. Se kuinka identiteetin eri puolien yhtenäisyydellä ja eheydellä on vaikutusta ammatillisen identiteetin kasvuun ja kehittymiseen, työmotivaatioon sekä työssä jaksamiseen.

Analyysin kautta kuvasta nousi esille vastakohtaisuuksia, paikoittaista ristiriidan tunnelmaa sekä pyrkimystä tasapainoon. Heikisen arjen ja monien

erilaisten elämäntilanteiden sekä roolien ristipaineessa sisäisen rauhan ja tasapainon löytämisen merkitys korostui. Sisäisen rauhan löytämisen tärkeys alati muuttuvissa tilanteissa korostuu myös työssä Tyttöjen Talolla. Huomasin kuvaa avatessa, että hyvin pitkälti samankaltaiset seikat korostuvat sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisessä ohjaustyössä kuin elämännäytännössä yleensä. Tyttöjen Talo on yhteisö, jonka sisällä näyttyy koko elämän kirjo: liittyminen ja eriytyminen, ristiriidat ja tasapaino, pyrkimys erillisyyteen ja pyrkimys yhteyteen, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys, halut ja velvollisuudet, riippuvuus ja riippumattomuus, maskuliinisuus sekä feminiinisyys, katsantokannan avartuminen ja roolien hajoaminen, kehittyminen ja juurille palaaminen, jokaisen yhteisön jäsenen sisäinen tarina sekä yhteinen kertomus.

Henkilökohtainen työskentely tähdensi, kuinka identiteettityö on elämäntilanteiden prosessi. Elämä koostuu sykleistä, joiden myötä identiteetti kehittyy sekä rakentuu uudelleen. Ammattiin valmistumisen vaiheessa on havaittavissa samoja tuntemuksia kuin identiteetin muotoutumisella nuoruusiässä tai identiteetin muotoutumisessa esimerkiksi vanhemmuuden kynnyksellä: jännitystä, pelkoa, innostusta, epävarmuutta, haikeutta, turvattomuutta, iloa, kaipuuta, ahdistusta jne. Muutosvaiheessa valmistaudutaan uuteen rooliin. Symbolisen prosessin avulla tunteet tulevat konkreettisemmin esille, ja prosessin läpikäyneenä on helpompi tunnistaa ohjattavan nuoren identiteetin hakemiseen liittyvät ilmentymät ja näin ohjaaja pystyy paremmin tukemaan ja ohjaamaan nuorta tavalla, joka vie kehitystä oikeaan suuntaan.

Nuori liittyy yhteisöön joka kerta talolle tullessaan, jolloin hänet toivotetaan ovelta tervetulleeksi ja eriytyy joka kerta lähtiessään, jolloin hänet hyväksytään. Pysyvämpi liittyminen tapahtuu tytön tullessa talolle ensimmäistä kertaa ja eriytyminen viimeistään 29-vuoden iässä. Opiskelujen alkaessa liittyyään opiskeluyhteisöön, valmistuttaessa yhteisöstä eriydytään. Siirryttäessä työelämään liittyyään taas uuteen yhteisöön. Liittyminen ja eriytyminen ovat olennainen osa jokaisen yksilön elämää. Ihminen kuuluu erilaisiin yhteisöihin elämänsä eri vaiheissa, ja toisinaan sekä liittymiseen että eriytymiseen kuuluu paljon identiteetin uudistustyötä. Sopeutuminen uuteen tilanteeseen ei aina ole yksinkertaista, varsinkin jos siitä seuraa suuria muutoksia. Esimerkiksi Tyttöjen talo saattaa ajanvietto- ja kohtaustapaikkana olla joillekin tytöille niitä harvoja sidoksia yhteisöön kodin ulkopuolella. Tästä johtuen nuorta on hyvä ohjata, varsinkin pitkään talolla käymisen ohella, myös muiden kontaktien piiriin sekä tutustuttaa vaihtoehtoisin yhteisöihin. Pienimuotoista liittymistä ja eriytymistä harjoitellaan joka syksy kauden alkaessa ja joka kevät kauden päättyessä, kuten myös jokaisen ryhmän käynnistyessä sekä loppuessa.

Elämän muutostilanteissa ihminen käy läpi erinäisiä tunneskaaloja. Kokeemus on tietysti yksilöllinen, mutta muutosvastarintaa ja sopeutumisvaikeuksia ilmenee monissa tapauksissa. Yksilö saattaa kokea myös turvattomuutta sekä ahdistusta. Näitä tuntemuksia ei kuitenkaan aina osaa liittää syntyperäänsä, sillä toisinaan pienetkin muutokset voivat tuottaa ahdistusta, vaikka elämässä olisi periaatteessa kaikki hyvin. Elämän taitekohdissa jokin tulee päätökseensä ja jotakin uutta puolestaan alkaa. Uudelle on tehtävä ti-

laa ja jostain on päästettävä irti. Näihin yleisinhimillisiin kokemuksiin ohjaaja osaa antaa parempaa tukea ja opastusta, silloin kun on itse käsitellyt omia tunteitaan. Ohjaaja voi omalla läsnäolollaan sekä talon yhteisön kautta tuoda turvaa epävakaisiin tilanteisiin nuoren elämässä. Tarjota rutiinia tuovia tapaamisia, joilla pyritään luomaan vakautta epävakaalta tuntuvaan tilanteeseen. Tietynlaiset rituaalit luovat turvallisuuden tunteen ja auttavat tasapainon säilyttämisessä. Keskittyminen uuden inspiroivaan voimaan ja mahdollisuuksiin auttaa kestämään pelkoa sekä kaipuuta.

Muutos on elämässä jatkuvasti läsnä, ja siitä syystä muutoksen on oltava läsnä myös Tyttöjen Talolla. Toimintaa on hyvä kehittää, ja joskus uudet ratkaisut selättävät vanhat käytännöt. Toisinaan muutokset tuovat uutta virtaa ja elävyyttä yhteisöön ja ajoittain ne saavat aikaan hajanaisuutta ja epätasapainoa. Aina muutoksista ei seuraa ainoastaan positiivisia asioita, vaikka tavoiteltaisiin parannusta. Silti muutokset ovat tarpeellisia, myös ne, jotka synnyttävät negatiivisia tunteita tai eivät ole toimivia. Tyttöjen Talon ympäristössä on turvallista opetella sietämään elämässä tapahtuvia muutoksia ja opetella näkemään uusia mahdollisuuksia muuttuvissa tilanteissa: ennen kaikkea huomata se, kuinka maailma ei muutoksista huolimatta kaadu. Parhaimmassa tapauksessa tytöt oppivat näkemään muutoksen uutta virtaa tuovana voimana ja toisaalta myös arvostamaan arjessa kiinni pitäviä rutiineja.

Symbolisen identiteettityön ja voimauttavan valokuvauksen kautta oppii kohtaamaan itsensä arvokkaana ja ainutlaatuisena. Jokaisella yksilöllä on tarve tuntea itsensä erityiseksi. Oman yksilöllisyytensä omaksumisen kautta ohjaaja osaa nähdä ainutlaatuisuutta myös ympäristössä sekä yhteisössä. Pienten asioiden huomioimisella on suuri arvo. Ohjaustyössä toisen huomioiminen yksilöllisenä, erityisenä, ainutlaatuisena sekä tärkeänä on merkittävää. Merkittävyys korostuu kasvuvaiheessa olevien nuorten kanssa. Ne tuntemukset, jotka välittyvät yksilöllisen huomion kautta, voivat olla käännteentekeviä nuoren elämässä. Ne saattavat olla niitä harvoja tilanteita, jolloin nuori kokee tulevaisuuden huomioduksi sekä kohdatuksi omana itsenään. Osoittamalla huomiota yksilöllisiä mieltymyksiä, ajatuksia, haaveita ja tavoitteita kohtaan viestittää huolenpitoa ja kiinnostusta suhteessa nuoren elämään.

Symbolisen identiteettityön prosessissa pyritään eheyteen sekä henkiseen tasapainoon. Tasapainoon pyrkivästä minuudesta huolimatta on todettava että elämä sekä minuus rakentuu pitkälti asioista, jotka voivat olla ristiriitaisessa suhteessa keskenään. Ristiriitaisuudet eivät välttämättä ole tasapainon uhka. Vastakohtaisuudet voivat muotoutua voimavaroiksi. Ihmisen persoonallisuudessa voi ilmetä vastakkaisia piirteitä, mutta niiden välillä voi silti vallita tasapaino. Sama pätee yhteisöön. Tasapaino on mahdollista saavuttaa silloin kun ääriäidat eivät saavuta yliotetta. Tasapaino ei ole pysähtynyt tila, vaan jatkuvassa liikkeessä. Minuuden hahmottamisen myötä oman tasapainon hakeminen on helpompaa tiedostettaessa erilaisia puolia itsessään. Näin yksilö tulee tietoisemmaksi myös yhteisön tasapainoon vaikuttavista tekijöistä ja pystyy paremmin vaikuttamaan yhteisön hyvinvointiin.

Monimuotoisuus saa aikaan hedelmällisen maaperän uuden syntymälle. Erilaisten roolien, puolien ja tunteiden löytäminen on ensimmäinen askel. Sen jälkeen on aidosti ja rehellisesti kohdattava löytämänsä ja vasta sen jälkeen alkaa työskentely asioiden hyväksymiseksi. Minuuden ja identiteetin rakentamista hankaloittaa, mikäli minän ideaali on kaukana realistisesta minästä. Usein tiettyihin rooleihin kohdistuu liian tiukasti rajattuja stereotyyppioita. Esimerkiksi hyvään ohjaajuuteen liitetään tietynlaisia ominaisuuksia, piirteitä ja toimintatapoja. Suurimmaksi osaksi ominaisuuksia voi kehittää, mutta on muistettava, että yksikään yksilö ei ole täydellinen ja kaikkia ominaisuuksia on mahdotonta löytää yhdestä ihmisestä. On tiedostettava persoonalliset erot.

Otetaan malliesimerkiksi kaksi tyyppiä. Tyyppi A on eloisa, innostava ja spontaani tunnelman piristäjä ja tyyppi B rauhallinen, vakaa, empaattinen kuuntelija ja tukija. Tyyppi B ei ehkä kykene yhtä sulavasti muuttamaan painostavaa ilmapiiriä kepeän leikkisäksi astuessaan huoneeseen, ja toisaalta taas tyyppi A ei ehkä kykene yhtä herkästi vaistoamaan syvälle itseensä sukeltaneen asiakkaan tarvetta tulla kuulluksi. Näistä persoonallisista eroista huolimatta kummallakin tyypillä on mahdollisuus olla ja kehittyä hyväksi ohjaajaksi. Mikäli kaikki ohjaajat menisivät mankelin läpi ja tulisivat samanlaisina takaisin, tarkoittaisi se sitä, että olettaisimme myös asiakkaiden olevan yhdestä muotista. Ohjaustyössä kyse on kuitenkin ihmisten välisestä kohtaamisesta.

Symbolisen identiteettityön prosessi ilmensi, kuinka ammatillinen identiteetti ei ole muusta identiteetistä erillään vaan osa kokonaisuutta. Yhteiskunnan haasteet roolien hajautumisesta näkyvät myös henkilökohtaisessa prosessissani. Herkkyys ottaa huomioon tasapainoa haastavat tilanteet omassa elämässä on merkittävässä osassa myös asiakkaiden elämäntilanteiden hahmottamisessa ja työssä jaksamisessa.

Vuorovaikutuksellinen identiteettityöskentely osoitti kuinka ihminen oppii ymmärtämään itseään, toisia ja ympäristöään dialogin kautta. Yksilölliset ihmiset kuitenkin tarvitsevat erilaisia ilmaisun muotoja. Dialogin ei tarvitse olla ainoastaan puhetta, se voi olla kuvia, sanoja, ääntä, liikettä, jaettu tuoksu tai yhteinen hiljainen hetki.

6.8 Johtopäätökset

Seuraavassa esitetään tutkimuksessa nousseet asiat suhteessa tutkimuskysymyksiin sekä tutkimustavoitteisiin.

Symbolinen identiteettityö on menetelmä itsensä ja sen kautta ympäröivän maailman parempaan ymmärtämiseen. Prosessin avulla oma elämäntilanne hahmottuu selkeämmäksi ja arvot, normit sekä yksilölliset tarpeet tulevat paremmin esiin. Työhön panostaminen ja siihen käytetty aika sekä vaiva lisäävät prosessin merkitystä ja näin ollen myös minuuden arvoa. Työskentely auttaa hahmottamaan sisäisen tarinan paikkaa oman elämän kokonaisuuden keskiössä ja samalla kokonaisvaltaisena historiallisena, kulttuurillisena ja sosiaalisena ilmentymänä. Oma tarina rakentuu yksilöllisenä ja sa-

malla nivoutuen yhteiseen kertomukseen. Prosessi antaa luvan itsen syventymiseen ja minuuden kohtaamiseen ja samalla mahdollisuuden kohdata toisen minuus avoimessa ja arvostavassa ilmapiirissä. Oman itsensä kokonaisvaltaisempi tunteminen auttaa sisäisen rauhan löytämistä, oman mukavuusalueen laajentamista ja tietoista läsnäoloa vaihtuvissa tilanteissa.

Prosessimainen työskentely auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia erilaisissa yhteyksissä ja tilanteissa sekä opettaa työvaiheiden asettamista suhteessa tavoitteisiin. Taideterapeuttisten, ilmaisullisten menetelmien käyttö luo sillan abstraktien asioiden ymmärtämiseen ja tuo esille luovuuden voiman asioiden käsittelemisessä. Prosessimainen, vaiheittainen työskentely auttaa ratkaisutaitojen kehittymisessä. Tulkinnan harjoittelu puolestaan valottaa lukuisia mahdollisuuksia, jotka auttavat suhtautumisessa erilaisiin tapahtumiin, tunteisiin sekä tilanteisiin. Prosessin myönteiset vaikutukset suhteessa oman itsensä, identiteettinsä ja ammatillisuutensa tutkimiseen korostaa työn ohjauksen merkitystä ohjaajan ammatissa. Ohjaajan säännöllinen kokemus ohjattavana olosta auttaa ymmärtämään asiakasta ohjaustilanteissa.

Oman ainutlaatuisuuden tiedostaminen luo väylän avoimeen ja arvostavaan sosiaaliseen kanssakäymiseen. Monimuotoisuuden hahmottaminen, vahvuuksien arvostaminen ja vajavaisuuksien hyväksyminen suhteessa itseensä sekä muihin auttaa suhtautumaan erilaisuuteen rikkautena.

Sanallisia ja kuvallisia menetelmiä yhdistävässä symbolisen identiteettityön prosessissa on mahdollisuuksia ohjaajan ammatilliseksi työkaluksi, työyhteisön ohjaukselliseksi menetelmäksi tai itsenäiseen työskentelyyn. Erityisesti valmistumisvaiheessa oleva opiskelija tai vastavalmistunut ohjaaja voisi kehittää ammatillista identiteettiään menetelmän kautta. Useamman taideperustaisen menetelmän käyttö merkitysten ja tulkinnan syventämisessä osoittautui toimivaksi elementiksi. Symbolisen identiteettityön prosessi mahdollistaa myös muunlaisten taideperustaisten menetelmien käytön työskentelyssä.

7 POHDINTA JA ARVIOINTI

Viimeisessä luvussa pohdin opinnäytetyöprosessiani ja sen merkitystä. Kokemukseni ja oivallukseni ovat henkilökohtaisia, mutta niiden on tarkoitus toimia esimerkkeinä symbolisen identiteettityön vaikutuksista yksilöön ja sen kautta ympäröivään yhteiskuntaan. Näin yksilöllinen tarinani nivoutuu osaksi yhteistä kertomusta.

Yksilöllisyyttä korostava kulttuurimme saattaa tukea ihmisten narsistisia taipumuksia (Bardy & Känkänen 2005, 27). Itsetutkiskeluun rinnastetaan usein mielikuvia narsistisesta oman navan ympärillä pyörimisestä. Itsestä huolehtiminen, omien tarpeiden täyttäminen ja itsensä toteuttaminen tulkitaan helposti itsekkyydeksi. Varsinkin suomalaisessa perinteessä jossa korostetaan nöyryyttä ja vaatimattomuutta, itseään terveellä tavalla arvostava ja näkyväksi tuova ihminen leimataan helposti itsekkääksi. Yleiseen lentoturvallisuuteen liittyvässä ohjeistuksessa neuvotaan asettamaan happinamari ensin itselle ja vasta sen jälkeen lapselle. Tämä pätee myös elämään

yleensä. On pidettävä huolta henkilökohtaisesta hyvinvoinnista voidakseen tuoda hyvinvointia myös ympäristöön. On uskallettava oman navan ympärille. Itsetuntemus on hyvinvoinnin lähtökohta. ”Omaan napaan tuijottelua” pidetään vastenmielisenä, mutta itsestään vieraantunut ihminen on suuri rasitus sekä itselleen että muille (Bardy & Känkänen 2005, 71).

Opinnäyteprosessini on ollut pitkä ja haastava. Sen siemen sai alkunsa syventävän työharjoitteluni myötä Helsingin Tyttöjen talolla sekä valinnaisten opintojen valokuvatyöpajassa, jonka kurssisuoritukseen liittyvä voimauttava omakuva sai minut oivaltamaan asioita itsestäni. En silloin ajatellut käyttäväni harjoittelukokemuksiani tai työpajassa kuvattua materiaalia osana opinnäytetyöni aineistoa, mutta kokemuksilla oli jo silloin merkittävä vaikutus kokonaisvaltaiseen kehitykseeni ja elämäni suuntaan.

Olen suorittanut opintojani etätyöskentelynä Helsingistä käsin, mikä on hankaloittanut myös opinnäytetyöprosessiani. Olen tehnyt monia virheitä ja ajautunut harhapoluille, joiden myötä prosessi on vienyt enemmän aikaa. Aiheen rajaaminen ja kokonaisuuden hahmottaminen ei ollut ihan yksinkertaista ja itsenäinen työskentely toi siihen omat haasteensa. Selkeämmän ja rajatumman aihevalinnan kanssa olisin todennäköisesti selvinnyt työstä sekä nopeammin että helpommin, mutta minulla oli alusta lähtien vahva tunne siitä että tämä pitää nyt tehdä.

Itselleni prosessi on ollut tärkeä, ja uskon, että sen merkitykset tulevat vuosien kuluessa vielä vahvemmin esille. Oman navan ympärille uskaltautuminen ja luvan antaminen itsetutkiskeluun on selkeyttänyt omassa elämässä vallalla olevia tärkeitä teemoja, parantanut elämänlaatua, selkeyttänyt identiteetin eri osa-alueita, tuonut lisää itseymmärrystä sekä ymmärrystä suhteessa muihin ihmisiin ja koko ympäröivään maailmaan.

Prosessin myötä olen vakuuttunut entistä enemmän luovuuden parantavasta voimasta ja omasta tavastani käsitellä asioita visuaalisen ja verbaalisen symboliikan keinoin. Olen myös ymmärtänyt yksilöllisen tarinan verkottumisen yhteisiin kertomuksiin, identiteetin kokonaisvaltaisen rakentumisen ja näin ollen yhteisöllisyyden vaikutuksen jokaiseen yksilöön. Kukaan meistä ei elä tyhjiössä, vaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäröivän maailman kanssa.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen huomannut, kuinka erilaiset taideperustaiset menetelmät toimivat prosessissa ja syventävät symbolisia tulkintoja. Olen myös oppinut ymmärtämään, kuinka kehysteoriat tukevat toisiaan lähestyen aihetta eri näkökulmista. Kuvallisen ja sanallisen ilmaisun mahdollistamat erilaiset työvaiheet, ja sitä kautta työskentelyn syventyminen on havainnollistanut prosessinomaisen työskentelyn luonnetta. Verbaalisen ja visuaalisen kielen yhteyksien pohtiminen on auttanut tiedostamaan alueiden keskinäisen suhteen. Teorioiden yhdistäminen on näyttänyt symbolisen identiteettityön, tarinallisen kiertokulun ja voimauttavan valokuvan yhteydet suhteessa sisäiseen tarinaan, kertomusten jakamiseen ja kulttuurilliseen tarinakehykseen. Tarinoiden kokonaisvaltainen rooli itsensä, muiden sekä koko ympäröivän maailman ymmärtämisessä on korostunut.

Ammatillisesti opinnäytetyöprosessini on opettanut, kuinka kokonaisvaltainen rakennelma identiteetti on. Ammatillisuus ei ole erillinen sektori, vaan osa kokonaisvaltaista minuutta. Identiteetin eri osa-alueiden on hyvä olla sopusoinnussa keskenään, jotta ihmisen kokemus minuudesta säilyy eheänä. Terapeuttisen ohjauksen näkökulmasta opinnäytetyöprosessi valotti, kuinka tärkeää sisäisen tarinan parissa työskentely on ohjaajalle. Symbolisella identiteettityöskentelyllä on tutkimuksen myötä osoittautunut olevan suotuisia vaikutuksia terapeuttiseen ohjaukseen ja työhön Tyttöjen Talolla.

Kokemukseni on vahvistanut ammatillista osaani terapeuttisena ohjaajana. Ohjaustyö on jatkuvaa kohtaamista, sekä asiakkaan että oman itsensä. Aiidossa kohtaamisessa persoona on läsnä. Ilman arvostusta ja välittämistä kohtaamisella ei ole arvoa. Usein ajatellaan, että liian empaattinen työntekijä tekee työn itselleen raskaaksi ja uupuu. Katsotaan, että työntekijän pysytellessä ammatillisen roolin takana, hän suojaa itseään. Asian voi kuitenkin nähdä myös päinvastaisena: työntekijä, joka välittää, tekee työn itselleen helpoksi, koska silloin kaikki, mitä hän tekee, on asiakkaalle vaikuttavaa, ja näin työ on myös tekijälleen antoisaa (Voimauttava valokuva n.d.). Vastavuoroisuus tekee ihmisten välisestä kohtaamisesta merkityksellistä. Uuvuttavaa on sellainen työ, jonka kokee merkityksettömäksi.

Oman symbolisen identiteettityöprosessini myötä olen kohdannut itseni, omat toiveeni, tavoitteeni sekä sen tarinan jota tahdon elämässäni toteuttaa. En väitä, että olisin saanut vastaukset kaikkiin kysymyksiini tai että kaikki asiat olisivat loksahaneet paikoilleen, mutta olen uskaltanut tehdä uusia valintoja ja kääntää katseeni kohti omaa tarinaani, ei piilottaa, vaan elää sitä. Mitä tietoisemmaksi ihminen tulee itsestään, sitä enemmän hän tarvitsee rohkeutta kohdatakseen tietoisuutensa tuottamat kokemukset (Ojanen, 2011, 20). Näin ollen aloitin syksyllä kirjallisuuden opinnot Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa ja jatkan tutustumista uusiin tarinoihin. Uskon löytäväni oman tieni, elämän sekä ammatin, jossa tarinat ja taide, sanat ja kuvat, ohjaus sekä oma tekeminen yhdistyvät.

Uusien haasteiden vuoksi suljen opinnäytetyöprosessini tähän, vaikka tiedostan että sekä menetelmässä kuin myös tutkimuksen kirjallisessa muodossa olisi mahdollisuuksia jatkokehittelyyn. Oikeastaan tuntuu siltä, että vasta nyt voisin kirjoittaa opinnäytetyöni, vasta nyt tunnen ymmärtäväni prosessia. Hyvin todennäköisesti viiden vuoden kuluttua ajattelen samoin, että vasta nyt alan ymmärtää. Identiteettityö on ikuisuusprojekti, mutta kuten edellä mainitsin, on osattava päästää irti, voidakseen ottaa vastaan jotakin uutta. Uskon, että tämä teema ja tutkimus tulevat aikanaan taas ajankohtaisiksi ja palaan näihin ajatuksiin usein näkemyksin, tiedoin sekä taidoin.

Haluan kiittää kaikkia opinnäytetyöprosessissa mukana olleita ja vierellä kulkeneita avusta, kannustuksesta ja arvokkaasta kokemuksesta. Erityinen kiitos valokuvatyöskentelyn työparilleni yhteisestä kokemuksesta, hyväksyvistä katseista, inspiraatiosta ja ymmärryksestä. Kiitos Helsingin Tyttöjen talon naisille ja tytöille korvaamattomista kohtaamisista sekä ammatillisesta tuesta. Kiitos valokuvatyöpajan ohjaajalle ja ryhmälle antoisasta ja

oivalluksia herättävästä kurssista. Kiitos opinnäytetyöni ohjaajille kannustavasta ja asiantuntevasta ohjauksesta sekä kielenhuollon tarkastuksesta. Kiitos äidille ja isälle, perheelle ja ystäville kaikista yhdessä jaetuista kertomuksista.

Pysäkin penkillä istui keski-ikäinen mies, vierellään vedettävä kääri täynnä tavaraa. Mies puhui itsekseen hiljaisella äänellä. Erikoiseen mieheen käännettiin vaivihkaa huvittuneita ja arvostelevia katseita. Hänestä puhuttiin madalletuilla äänillä. Yhtäkkiä puheensorinan vaiensi epätoivoinen huuto: ”Minäkin oon ihminen, enkä mikään festivaali!”. Huuto rikkoi hetken rakenteen ja hämmentyneet, paljastuneet ihmiset hakivat vaivaantuneina uutta asentoa. Hetken kuluttua raitiovaunu saapui pysäkille. Ihmiset nousivat kyytiin. Tilanne oli ohi. Kaksi vuotta myöhemmin mietin edelleen tätä miestä. Onko kukaan koskaan kuullut hänen tarinaansa? Onko hän koskaan saanut osakseen hyväksyviä katseita?

Ihannemaailmassa miehen tarina jatkuisi näin: Miehen kohtaa lähimmäistään rakastava ihminen, joka ymmärtää, etteivät hänen lähimmäisiään ole ainoastaan perhe tai ystävät. Lähimmäinen kohtaa miehen ihmisenä, ei festivaalina. Hän kuuntelee ja kuulee miehen tarinan, hyväksyy hänet ja – miehen niin halutessa – ehkä johdattaa hänet ympäristöön, jossa toimii ihmisiä symbolisen identiteettityöprosessin itse kokeneina. He kulkevat yhdessä miehen kanssa matkan tämän elämäntarinaa, sisäiseen tarinaan, identiteettiin. Mies on tämän tarinan kertoja ja päähenkilö, itsensä määrittämänä. Hän on ihminen, hänellä on sisäinen tarina, jonka hän ehkä halutessaan on jakanut toisten ihmisten kanssa, saanut ja antanut. Ehkä hän edelleen haluaa istua pysäkin penkillä kärryineen – mutta hän ei ole epätoivoinen, hän tietää olevansa ihminen ja kohtaa ympärillä olevat ihmiset omana itsenään, kokien itsensä arvokkaaksi ja tasa-arvoiseksi myös häntä vaivihkaa katselevien seurassa; niilläkin ihmisillä on oma tarinansa ja heidän kannattaisi kuulla miehen tarina, ehkä oppia häneltä.

(Honkala 2015, ajatusten pohjalta)

Toivon, että tämä opinnäytetyöni kannustaa ihmisiä etsimään oman sisäisen tarinansa, identiteettinsä ja sitä kautta voimaantumaa ja ohjaamaan muita ihmisiä omien tarinoittensa äärelle.

LÄHTEET

- Ahonen, H. 1993. Musiikki- sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Helsinki: Finnlectura OY.
- Ahonen-Eerikäinen, H. 1994. Taide psykososiaalisen työn välineenä. Pieksämäki: Raamattutalo.
- Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat: ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Hamk ohjaustoiminta. Ammatin ja ammattitaidon kuvaus 2010. Opetussuunnitelma. Viitattu 15.03.2014. HAMK SoleOPS.
https://soleops.hamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjSel/tab/tab/clr?koullohj_id=1463551&ryhma_id=3654855&menuid=72
- Hentinen, H., Mantere, M.-H. & Rankanen, M. 2007. Taideterapian perusteet. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Honkala, S. 2015. Omakuvaprosessin reflektointi. Valokuvatyöpajan opetusmateriaali. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. HAMK Moodle.
- Hänninen, V. 2003. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Ihanus, J. 2002. (toim.) Koskettavat tarinat. Johdantoa kirjallisuusterapiaan. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu.
- Mantere, M.-H. 1991: Mielen kuvat. Kuvallinen ilmaisu terapeuttisessa kontekstissa. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Narkilahti, A.-K. 2013. Ekspressiivinen taideterapiaprosessini. Kasvaminen terapeuttiseksi ohjaajaksi. Opinnäytetyö. Ojaustoiminnan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna: HAMK.
- Norkola, T. 1995. Tavallisten ihmisten päiväkirjat – merkintöjä kirjallisuuden marginaalissa. Teoksessa A. Makkonen & T. Ikonen (toim.) Karnevaali ja autiomaa – kirjallisuustieteellisiä tutkielmia. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjallisuustieteen, teatteritieteen ja estetiikan laitoksen julkaisuja 1. Yliopistopaino.
- Ojanen, M. 2011. Minä ja muut: itsetuntemuksen kirja. Helsinki: Kirjapaja
- Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa U. Halkola, L. Mannermaa & T. Koffert (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.
- Seppänen, J. 2002. Katseen voima: kohti visuaalista lukutaitoa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajan koulutuslaitos. Viitattu 18.05.2014. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sydänmaalakka, P. 2006: Älykäs itsensä johtaminen. Helsinki: Talentum.

Toskala, A. 2001. Kognitiivis-konstruktivistinen ja kokemuksellinen näkökulma. Teoksessa S. Käykönen, I. Karila & N. Holmberg (toim.) Kognitiivinen psykoterapia. Jyväskylä: Duodecim. Gummerus.

Tuomi, T. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tyttöjen Talo n.d. Tyttöjen Talo -toiminnan viralliset internetsivut. Viitattu 28.01.2014. <http://www.tyttojentalo.fi>

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Voimauttava valokuva n.d. Voimauttavan valokuvan viralliset internetsivut. Viitattu 16.03.2015. <http://www.voimauttavavalokuva.net/menetaelma.htm>